

Suomalainen mediakasvatusmaisema 2008

- katsaus organisaatioiden toteuttamaan mediakasvatukseen

Ilkka Kuukka

Suomalainen mediakasvatusmaisema 2008

- katsaus organisaatioiden toteuttamaan mediakasvatukseen

Ilkka Kuukka

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	6
1. Suomalaista mediakasvatustoimintaa kartoittamassa	8
2. Mediakasvatusta 2000-luvulla valtakunnan politiikassa.....	10
2.1. Mediakasvatus eri kouluasteiden opetussuunnitelmissa	14
3. Kyselyn toteutus	17
3.1 Kysymyksistä	18
3.2 Kyselyn toteutusaikataulu	19
4. Kyselyn tulokset	20
4.1 Perustiedot	20
4.2 Mediakasvatuksen resursointi.....	23
4.3 Mediakasvatuksen toteuttaminen	27
4.3.1 Mediakasvatukseen liittyvät toiminnot	27
4.3.2 Toiminnan kohderyhmät ja osallistujamäärät.....	28
4.3.3 Syntyneet materiaalit ja niiden levitys.....	30
4.3.4 Toteuttajaesimerkkejä mediakasvatuksesta	30
4.4 Organisaatioiden itsearviointi.....	36
4.5 Toiminnan tulevaisuus ja mediakasvatuksen ideointi.....	38
5. Yhteenveto ja johtopäätökset	42

Tiivistelmä

Suomalainen mediakasvatusmaisema 2008 – katsaus organisaatioiden toteuttamaan mediakasvatukseen -selvityksessä oli tarkoituksena muodostaa kuva siitä mediakasvatuksen toteutuksen kirjosta, jota maassamme toteutetaan. Kartoituksessa lähestyttiin 171:a potentiaalisesti mediakasvatusta toteuttavaa kotimaista toimijaa avoimella sähköpostikyselyllä. Vastauksia palautui 65 ja vastausprosentiksi muodostui näin 38,0 %. Kunnalliset toimijat kuten koulu jäivät tämän kyselyn ulkopuolelle, ja kuva muodostui pääasiassa järjestöjen, valtionhallinnon organisaatioiden ja media-alan edustajien näkökulmista.

Mediakasvatuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä pedagogista – ja sitä mahdollistavaa – toimintaa (esim. koulutus, julkaiseminen, tapahtumat, näyttelyt, tiedottaminen, tutkimus, rahoittaminen yms.). Lähtökohtana selvityksessä on ollut myös mediakasvatuksen tavoite tukea lasten ja nuorten kasvua mediakulttuurissa, siis kykyä analysoida ja tulkita mediaa sekä taitoa osallistua mediakulttuuriin itseään ilmaisten.

Tulosten mukaan mediakasvatusta toteutetaan vastaajien keskuudessa monipuolisesti. Toiminta voitiin jakaa vastausten perusteella kuuteen kategoriaan: kouluttavaan, tiedottavaan, tutkivaan, linjaavaan, valvovaan ja rahoittavaan. Kartoitukseen vastanneet organisaatiot toteuttavat mediakasvatusta useammalla kuin yhdellä tavalla. Selkeästi suurin kategoria oli kouluttava, jollaista toimintaa ilmoitti toteuttavansa yli 90 prosenttia vastaajista. Seuraavaksi eniten mainintoja saivat tiedottava ja tutkiva toimintatapa noin 40 prosentilla molemmat. Mediakasvatusta linjaava työtä teki vajaa kolmannes vastanneista sekä valvovaa ja rahoittavaa toimintaa molempia alle 10 prosenttia.

Selvityksessä organisaatiot voitiin jakaa mediakasvatusta pääasiallisesti toteuttaviin ja sellaisiin, joissa aihealue toteutuu jonkin muun toiminnan yhteydessä. Erityisesti jälkimmäisessä ryhmässä tavoitettiin myös uusia alan toimijoita ja saatiin tietoa sellaisista, joille kyselyä ei tiedetty lähettää. Varsinkin lasten ja nuorten elämää edistävät järjestöt näyttävät ottaneen mediakasvatusta aktiivisesti mukaan toimintoihinsa.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että kasvatusalan ammattilaisilla on mahdollisuus päästä osalliseksi erityisesti järjestöjen toteuttamasta mediakasvatuksesta Suomessa erilaisten tapahtumien, tiedotuksen ja oppimateriaalien kautta. Yli 80 prosenttia vastaajista ilmoitti kohderyhmäkseen aikuiset, etupäässä kasvattajat. Suurimmat määrät mediakasvatusta saaneita henkilöitä ilmoitettiin kolmen valtakunnallisen tapahtuman kohdalla (Sanomalehtiweekko, Aikakauslehtipäivä ja Tietoturvapäivä). Vastausten perusteella mediakasvatuksen toteuttaminen keskittyy suurimpiin kaupunkeihin ja näin ollen maan eteläosaan. Alan järjestötoiminnan ei siis voida sanoa kattavan koko maata, kaikkia kasvattajia eikä tavoittavan läheskään kaikkia maamme lapsia ja nuoria.

Yleisenä huolenaiheena vastaajilla oli toiminnan resursointi, lähinnä rahoitus ja tätä kautta oman toimintansa jatkomahdollisuudet. Mediakasvatuksen kehittämisessä tärkeimpinä nousi esiin lasten ja nuorten kanssa työskentelevien sekä vanhempien kouluttaminen, mediakasvatuksen sisältöjen tarkempi määrittely ja kansallisen koordinoinnin organisoiminen. Kansallista koordinaatiota kaivataan jäsentämään toimintaa. Koordinoinnin yhdeksi haasteeksi selvityksessä asettuu maakunnallisten ja kansallisten toimijoiden tietoisiksi saattaminen yhteistyön mahdollisuuksista keskenään.

Selvitys osoittaa järjestökentän aktiivisuuden ja monipuolisuuden mediakasvatuksen toteuttajana kansallisesti ja alueellisesti. Tämä potentiaali tulisi nykyistä paremmin huomioida pohdittaessa mediakasvatusta erityisesti koulussa, jossa painitaan opettajien työtaakan ja aikataulupulmien kanssa. Kun esimerkiksi peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa puhutaan media- ja viestintätaidon kohdalla yhteistyön toteuttamisesta median kanssa, olisi hyvä nostaa esiin myös mahdollisuus tehdä yhteistyötä mediakasvatuksessa aktiivisten järjestöjen kanssa.

1. Suomalaista mediakasvatustoimintaa kartoittamassa

Media on alati muuttuva toimintaympäristö, jonka toimintaan ja kehittämiseen me kaikki osallistumme erilaisissa rooleissa: tekijöinä, yleisöinä, käyttäjinä, kuluttajina ja näiden yhteenliittyminä. Mediaa ovat viestintävälineet, niiden välittämät viestit ja se sosiaalinen ympäristö, jossa mediaa tuotetaan ja käytetään. Erityisen ajankohtaiseksi tämä ympäristö on tullut erityisesti lasten ja nuorten kasvun näkökulmasta varsinkin internetin myötä. Erilaisten sisältöjen helppo saatavuus ja omien töiden, näkökantojen ja mielipiteiden julkisen esille panon mahdollisuus ovat rakentaneet mediakulttuurista kiinteän osan lasten ja nuorten arkea – arkea, jossa on potentiaalia henkilökohtaiseen ja yhteisölliseen vahvistumiseen ja päivittäiseen kehitykseen.

Esimerkiksi Tarja Salokosken ja Anu Mustosen tutkimuskatsaus (2007) osoittaa, että mediasisällöt vaikuttavat laajasti lasten ja nuorten tiedolliseen, tunne-elämän ja identiteetin kehitykseen sekä fyysiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Median vaikutukset vaihtelevat yksilöittäin ja kehitysvaiheesta riippuen. Pienille lapsille median vaikutukset välittyvät läheisten ihmissuhteiden kautta, vanhempien mallien ja tulkintojen välityksellä. Nuoruusiässä kaveripiirin vaikutus median käyttöön ja viestien tulkintaan korostuvat. Tekijät ehdottavatkin mediakasvatusta, jolla voidaan tukea mediataitoja, ehkäistä riskejä ja tukea nykyaikaisten kansalaistaitojen kehittymistä. Mediakasvatuksen tavoitteena on siis tukea yksilön kasvua mediakulttuurissa: kykyä analysoida ja tulkita mediaa sekä taitoa osallistua mediakulttuuriin itseään ilmaisten (vrt. myös esim. Kupiainen ym. 2007).

Katsaus toi esille, että mediakasvatuksen vaikuttavuutta lisää pitkäjänteinen, systemaattinen kasvatustyö, jossa mediakasvatus sisältyy koulun normaaliin toimintaan ja jossa oma opettaja on mukana. Useissa maissa mediakasvatus on kuitenkin erilaisten koulun ulkopuolisten projektien ja kansalaisjärjestöjen satunnaista hanketoimintaa kuten pitkälti Suomessakin on todettu olevan (esim. OM 5:2005). On tärkeää saada myös vanhemmat ja perhe mukaan mediakasvatukseen. Aktiivinen, keskusteleva ja itse tekemiseen perustuva kasvatustrategia on mediakasvatuksessa tehokkaampi kuin rajoittava, kieltämiseen perustuva.

Kari Nyyssölä päättää kirjansa Mediakulttuuri oppimisympäristönä (2008) seuraavasti: ”Median kasvatustavoitteita tulee kehittää eräänlaisen kasvatuskumppanuuden suuntaan, jossa koti, koulu, media ja muut keskeiset tahot tekevät kansallisen tason yhteistyötä. Se olisi verkottunutta yhteistyötä, jossa olisi sekä kansallisen että paikallisen tason virallisia ja epävirallisia yhteistyömuotoja.” Tällaista yhteistyökenttää, mediakasvatustavoitteita, Mediakasvatuseura on alkanut kartoittamaan tämän raportin myötä.

Maassamme moni organisaatio on kehittänyt mediakasvatusta viime vuosina: tarvetta on siis kokoavaan, arvioivaan kartoitukseen mediakasvatuksen tilasta. Suoma-

lainen mediakasvatusmaisema 2008 -raportti kuvaa siis sitä, millaista mediakasvatusta maassamme toteutetaan, minkälaisin voimavaroin ja mihin tähdäten. Tavoitteena on luoda hiukan tarkempi katsaus siihen moninaisuuteen, joka on käynyt ilmi muun muassa aikaisemmissa selvityksissä (esim. OM 5:2005). Tavoitteena on myös löytää uusia muodostumia ja alan toimintoja, joita ei aikaisemmin ole välttämättä noussut esiin.

Reijo Kupiainen, Sara Sintonen ja Juha Suoranta (2007) ovatkin sitä mieltä, että tämän vuosikymmenen olennaista mediakasvatussisältöä on heidän mukaansa edellisiä vuosikymmeniä vaikeampi kiteyttää. Aikaisempi toiminta avautuu parhaiten teknologian kautta: 1950-luku oli lehden, 1960-luku television, 1970-luku joukkotiedotuksen, 1980-luku videon ja 1990-luku tietokoneen ja tietoverkkojen kautta. Kirjoittajat kuvaavat suomalaisen mediakasvatuksen historiaa audiovisuaalisesta kansansivistystyöstä joukkoviestintäkasvatukseen ja viestintäkasvatuksen kautta mediakasvatukseen.

Mediakasvatuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä pedagogista – ja sitä mahdollistavaa – toimintaa kuten esimerkiksi koulutus, julkaiseminen, tapahtumat, näyttelyt, tiedottaminen, tutkimus ja näiden toimintojen rahoittaminen. Raporttia varten toteutettiin sähköpostikysely syksyllä 2008 sellaisten kansallisten ja alueellisten toimijoiden joukossa, joiden ajateltiin toteuttavan mediakasvatusta esimerkiksi aikaisempien selvitysten (esim. OM 5: 2005) tai Mediakasvatusseura ry:n jäsenyyden kautta. Vastauksia kertyi seitsemältä erilaiselta toimialalta yhteensä 65 kpl. Osa vastaajista ilmoitti halukkuutensa verkossa yleiseen keskusteluun mediakasvatuksen kehittämistä: verkkokeskustelu käydään aikavälillä 1.11.2008 – 10.1.2009 ja tulokset raportoidaan Mediakasvatusseuran sivustolla alkuvuodesta 2009.

Käsillä olevassa raportissa mediakasvatustoimintaa tarkastellaan toteutetun kyselyn pohjalta. Vastausten käsittelyä taustoitetaan kuitenkin ensin luvussa kaksi kuvaamalla valtion toimia viime vuosina mediakasvatuksen kehittämiseksi. Luvussa kolme esitellään kartoituksen toteuttaminen ja kysymykset. Kyselyn tuloksia käsitellään luvussa neljä ja yhteenvedo johtopäätöksineen esitetään luvussa viisi.

Suomalainen mediakasvatusmaisema 2008 -raportti on toteutettu Opetusministeriön toimeksiannosta. Raportin ja sen taustalla olevan kyselyn on toteuttanut Mediakasvatusseura ry:n tutkijana KM Ilkka Kuukka. Tutkimuksen ohjausryhmän jäsenenä ja kommentoijina ovat toimineet alan tutkijat ja Mediakasvatusseuran hallituksen jäsenet dosentti Sirkku Kotilainen ja vs. professori Reijo Kupiainen.

2. Mediakasvatusta 2000-luvulla valtakunnan politiikassa

Tähän lukuun on koottu raportin linjauksen kannalta joitakin keskeisiä valtionhallinnon tasolla tehtyjä linjanvetoja ja toimenpide-ehdotuksia 2000-luvulla. Linjauksia on tehty eri ministeriöissä ja näiden yhteistyönä: politiikkaohjelmissa, työryhmien raporteissa ja toimenpide-ehdotuksissa. Mediakasvatus näyttäytyy näissä asiakirjoissa kolmenlaisten tehtävien kehikossa: enimmäkseen lasten ja nuorten suojelun ja teknologiataitojen edistämisen kysymyksinä, mutta myös osallistumismahdollisuuksien avaajana (vrt. Kotilainen & Suoranta 2005).

Opetusministeriö asetti syksyllä 1998 Tietoyhteiskunnan lukutaidot -asiantuntija-työryhmän arvioimaan traditionaalisen luku- ja kirjoitustaidon tilaa Suomessa sekä sen kehittämistä ja laajenemismahdollisuuksia medialuku- ja kirjoitustaidoksi osana uudenlaista viestintäsivistystä. Työryhmä jätti opetusministeriölle mietintönsä Suomi (o)saa lukea vuonna 2000. Se esitti muun muassa perustettavaksi mediahautomoita kehittämään sanomien tuottajien ammattitaitoa ja ammatillisia kykyjä sekä kriittisen mediafoorumin kehittämään vastaanottajien lukutaitoja ja kriittiseen ajatteluun liittyviä kykyjä. Mediahautomot ja mediafoorumi huolehtisivat mediakasvatuksen ja -opetuksen kehittamisestä ja tarkoituksenmukaisen oppimateriaalin tuottamisesta.

Koulujen ja oppilaitosten opetussuunnitelmia tulisi mietinnön mukaan tarkistaa niin, että varmistettaisiin perustaidot lukemisessa ja kirjoittamisessa, jotta niiden varassa voidaan oppia monimediaisia luku- ja kirjoitustaitoja. Työryhmä piti tärkeänä panostusta opettajankoulutuksessa annettavaan monimedialukutaidon opetukseen sekä opettajien täydennyskoulutukseen samassa aiheessa. Työryhmä esitti myös perustettavaksi monitieteistä tutkimusverkostoa koordinoimaan lukutaitoihin liittyvää tutkimusta. Tutkimus tulisi kohdistaa sekä perinteisen että uuden monimediaisen lukutaidon luonteen, tason ja laadun, vaatimusten ja tottumusten sekä niihin liittyvien muutosten selvittämiseen.

Lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmassa vuosille 2003–2007 tähdennettiin, että kysymys on viime kädessä aina tahdosta; siitä millaisessa kulttuuriympäristössä haluamme itse elää ja millaisiksi tulevaisuuden suomalaisiksi haluamme lastemme kasvavan. Lähtökohtana oli laaja lastenkulttuurin käsite, mutta ohjelman toimenpide-ehdotukset painoutuivat taide- ja kulttuuripalveluiden alueelle, joskin myös kulttuurin medioitumisen näkökulma oli mukana. Mediakasvatukseen liittyviä avauksia ohjelmassa mainittiin muun muassa, että alan toimijoiden tulisi kiinnittää huomiota lastenkulttuurin osuuteen tiedotusvälineissä ja mediakasvatusta tulisi vahvistaa peruskouluissa yhteistyössä alan toimijoiden kanssa. Ohjelmassa pidettiin tärkeänä myös lasten valokuvan lukutaidon kehittymisen tukemista. Lastenkulttuuripolitiikan näkökulmasta korostettiin, että valokuvapedagogiikkaa kehitettäessä tiedostetaan alueellisten valokuvataidekeskusten ja alan erikoismuseoiden merkitys.

Opetusministeriön audiovisuaalisen alan strategia ja toimintaohjelma julkaistiin Audiovisuaalisen politiikan linjat -asiakirjassa 2005. Asiakirjassa korostui audiovisuaalisen alan yhteiskunnallinen merkitys ja se pyrki avaamaan myös näkökulmia siihen monipuoliseen tehtävään ja rooliin, joka julkisella sektorilla on osana audiovisuaalisen alan tulevaisuuden luomista. Toimintaohjelmassa nostetaan esiin muun muassa lasten ja nuorten erityisasemasta huolehtiminen, mediakasvatus ja medialukutaito sekä alaikäisten suojelu mediaväkivallalta.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma 2003–2007 pyrki edistämään aktiivista kansalaisuutta, kansalaisyhteiskunnan toimintaa, kansalaisten yhteiskunnallista vaikuttamista ja edustuksellisen demokratian toimivuutta. Tavoitteena oli vetovoimainen edustuksellinen demokratia, jota täydentää kansalaisten osallistuminen, kuulluksi tuleminen ja vaikuttaminen. Ohjelman toteutussuunnitelmassa mainittiin perustettavan erillinen työryhmässä lasten ja nuorten mediakasvatusta ja mediataitoja. Painopisteenä mainittiin lasten ja nuorten tekemällä oppiminen, mediataitojen kehittäminen myös osana vaikuttamistaitoja sekä mediaviihteen kielteisten ilmiöiden torjuminen. Toteutussuunnitelmaan kuului myös kansallisen mediakasvatushankkeen käynnistäminen, jossa korostettiin medioiden luku- ja kirjoitustaidon sekä mediakriittisyyden lisäämistä.

Opetusministeriön koordinoima Lapset ja media -toimintaohjelma vuosille 2005–2007 tähtäsi lapsille suunnatun mediaväkivallan haittojen rajoittamiseen. Toimintaohjelman perustavoitteena on ollut lasten ja nuorten mediaturvallisuuden maksimointi ottaen huomioon mediaympäristössä vaikuttavat olosuhteet; tekniikan kehittyessä sama sisältö voi tulla käyttäjille usean jakelukanavan kautta ja medioiden käyttötavat muuttuvat. Tämän vuoksi keinoina tarvitaan useita rinnakkaisia lähestymistapoja ja joustavia, helposti muunneltavia käytäntöjä. Valtion vastuun lisäksi vanhempien, kasvattajien ja media-alan tulee nykyistä selkeämmin nähdä oma vastuunsa. Ohjelmassa esitetään mediakasvatuksen vahvistamista peruskouluissa yhteistyössä alan toimijoiden kanssa. Tukea tulisi suunnata laajasti koko audiovisuaaliselle sektorille: median, elokuvan, valokuvan sekä kuvataiteen lukutaitoa edistäviin hankkeisiin. Lisäksi ohjelman mukaisesti ehdotettiin parannettavan laajemmin alaa koskevaa tiedotusta ja tutkimusta sekä luodaan edellytyksiä kotien ja koulujen mediakasvatustyön vahvistamiselle.

Opetusministeriö käynnisti helmikuussa 2006 osana Lapset ja Media -toimintaohjelmaa Mediamuffinssi-hankkeen, jonka tavoitteena oli vaikuttaa lasten median käyttöön ja lisätä lasten mediataitoja. Mediamuffinssin kohderyhmänä olivat alle 8-vuotiaat lapset ja heidän kanssaan toimivat aikuiset. Hankkeessa kehitettiin materiaalia, jonka avulla lasta voidaan ohjata mediataitoihin hausalla ja toiminnallisella tavalla. Materiaali ja hankkeessa toteutettu koulutus suunniteltiin tukemaan opettajia, ohjaajia ja vanhempia siten, että he voivat ohjata lasta positiivisella ja pelottomalla tavalla median käytössä. Osana Lapset ja Media -hanketta tuotettiin myös Turvallisten sisältöjen valikointi ja arviointi -selvitys, johon on koottu tietoa verkkosisältöjen suodatin- ja estojärjestelmistä. Mediamuffinssi-hankkeen ja Stakesin yhteistyönä ilmestyi varhaiskasvattajien avuksi ”Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa” -julkaisu, jonka tavoitteena on edistää kuntien mahdollisuutta ottaa mediakasvatus selkeällä ja

ajanmukaisella linjauksella osaksi varhaiskasvatustyötä.

Mediakasvatuksen kansalliset kehittämistarpeet 2005 -selvitys toteutettiin osana Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa yhteistyössä Lapset ja media -hankkeen ja Tietoyhteiskuntapolitiikkaohjelman 2003–2007 kanssa. Selvityksessä kartoitettiin keskeisiä mediakasvatusalan toimintoja Suomessa. Tavoitteena oli hahmottaa mediakasvatuksen moninaista kenttää sekä ennen kaikkea toimintaan liittyviä mahdollisuuksia ja kehittämistarpeita. Näkökulmana oli erityisesti kansalaisten media(luku)taidon edistäminen. Kyseinen raportti onkin lähimpänä käsillä olevaa kartoitusta.

Selvitystyö osoitti, että maassamme on laaja kirjo mediakasvatusalan toimijoita. Koulun ohella mediakasvatus on ottanut paikkansa niin nuorisotyössä, kirjastoalalla kuin varhaiskasvatuksessakin. Raportin mukaan maassa vallitsee yhteisymmärrys siitä, että mediakasvatuksella voidaan tukea kansalais- ja tietoyhteiskuntataitojen kehittymistä. Toiminta osoittautui olevan kuitenkin kaikilla sektoreilla pääosin aihepiiristä kiinnostuneiden avaintoimijoiden harteilla ja käynnistysvaiheessa. Alalla todettiin tarvittavan kansallista koordinoitua, suunnitelmallista koulutusta, tukea monitieteiselle tutkimukselle sekä kansainvälisen yhteistyön tehostamista.

Yhdeksi merkittävämmäksi ongelmakohtaksi mediakasvatuksen alalla projektissa nousi mediakasvatusalan moninaisuus ja pirstaleisuus. Tarve kansalliseen toiminnan-koordinoituihin, joka takaisi ja edistäisi ennen kaikkea toimijoiden verkostoitumista oli haastateltujen ja kyselyyn vastanneiden yhteinen kanta. Alalle kaivattiin elintä tai tahoja, joka kokoaisi yhteen eri toimijoita, materiaaleja, tutkimusta, koulutusta ja kehittälytyötä. Konkreettisenä toimenpiteenä projektin raportissa ehdotettiin yhteisen portaalin rakentamista Internetiin sekä alan instituutin perustamista. Hankkeen yhtenä tuloksena alan toimijat perustivat vuonna 2005 Mediakasvatusseura ry:n, joka rakensi opetusministeriön tuella sittemmin portaalin www.mediakasvatus.fi, jota seura edelleen ylläpitää.

Opetusministeriön Mediataitojen ja -osaamisen kehittämisen toimenpideohjelma -työryhmän tehtäväksi tuli laatia ehdotus toimenpideohjelmaksi (2007) osana kansalais- ja tietoyhteiskuntataitojen edistämistä. Työryhmä näki mediataidot niin keskeisinä yksilön elämänhallinnan ja aktiivisen kansalaisuuden perustaitoina sekä työelämän ja vapaa-ajan muutoksen työkaluina, että se ehdotti käynnistettäväksi laajan kansallisen, pitkäkestoisen medialukutaito-ohjelman, joka tulisi kirjata seuraavaan Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Kansallisen mediakasvatusohjelman tavoitteena olisi parantaa mediakasvatuksen toteutumisen edellytyksiä perusopetuksessa ja toisella asteella sekä opettajan-koulutuksessa. Ohjelma edistäisi mediakasvatuksen kiinnittymistä nykyistä paremmin osaksi normaalia koulun toimintaa.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaan 2007–2011 kuuluvassa Lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelmassa tavoitteena on edistää lasten ja nuorten turvallista mediaympäristöä ja medialukutaitoa niin, että eri hallinnonalojen toimet muodostavat toimivan ja vaikuttavan kokonaisuuden, jolla tavoitteeseen päästään. Ohjelmassa pidetään tärkeänä yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa, etenkin asennekasvatuksessa ja parannettaessa vanhempien tietoja lastensa arkisesta mediankäytöstä. Esiin nousee myös mediakasvatustoiminnan järjestämisen koordinoituvastuun

merkitys ja ehdotetaan selvitettäväksi elokuvatarkastamon toimintojen laajentamista mediakasvatukselliseen tutkimus- ja kehittämistyöhön. Ohjelmassa tuetaan myös sellaisten verkkodemokratiavälineistöjen kehittämistä, joka tukee nuorten kansalais-toimintaa.

Kansallisen tietoyhteiskuntapolitiikan toimintaohjelmassa vuosille 2007–2011 mediakasvatuksen näkökulmasta esiin nousevat toimenpiteinä kansalaisten sähköisten osallistumismahdollisuuksien kehittäminen ja lasten ja nuorten medialukutaidon edistäminen ja turvallisen mediaympäristön parantaminen.

Liikenne- ja viestintäministeriön asettama Mediafoorumi 2008–2010 arvioi median ja internetin roolia lasten ja nuorten arjessa, edistää lasten ja nuorten valmiuksia toimia sähköisessä viestintäympäristössä sekä pohtii mahdollisia keinoja vähentää sähköisestä viestinnästä lapsille ja nuorille aiheutuvia haittoja.

Mediakasvatuksen kannalta tärkeitä linjauksia on kirjattu Tietoyhteiskuntaohjelman jalkauttamissuunnitelmaan 2007–2015. Toimenpide-ehdotukseen viisikymmentäviisi on kirjattu kehittämislinjoiksi muun muassa mediaväkivallan haittojen torjuminen sekä edellytysten luominen henkilökohtaiseen sisällön tuotantoon, itseilmaisuun ja osallistumisen vaatiman osaamisen kehittämiseen muun muassa mediakasvatuksen keinoin.

Koulutus ja tutkimus -kehittämissuunnitelma vuosille 2007–2012 esittää muun muassa, että kehitetään mediakasvatusta ja -lukutaitoa edistäviä materiaaleja ja toimintamalleja oppilaitoksille. Käynnistetään kehittämistoimia mediakasvatuksen tasa-arvoisen saatavuuden ja opettajien mediakasvatustaitojen parantamiseksi. Opetushenkilöstön jatko- ja täydennyskoulutusta kohdennetaan koulutukseen, joka luo valmiuksia osallistuvien, aktiivisten ja toiminnallisten työtapojen sekä erilaisten oppimisympäristöjen käyttöönottamiseen.

2.1. Mediakasvatus eri kouluasteiden opetussuunnitelmissa

Opetushallituksen 2000-luvun perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteet painottavat viestintä- ja mediataitoja (mediaosaamista). Kuitenkin aihealueen toteuttaminen kaikkia oppiaineita ja opettajia velvoittavana aihekokonaisuutena edellyttää tukea ja uusia ratkaisuja, mediakasvatuksen konkretisointia paikallisissa opetussuunnitelmissa, juurtumista koulun käytänteisiin ja kulttuuriin sekä opettajankoulutukseen.

Tällä hetkellä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa mediakasvatuksen osuus toteutuu sekä aihekokonaisuuksien että opetettavien aineiden tavoitteiden ja sisältöjen kautta. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa mediakasvatusta ei mainita erillisenä, mutta aihepiiri tulee esille yhteisten painotusten ja kaikille aloille yhteisen ydinosaamisen tavoitteissa. Lisäksi medialle koulutetaan audiovisuaalisen viestinnän perustutkinnon suorittaneita, media-assistentteja, jota tutkintoa varten on hyväksytty tutkintokohtaiset opetussuunnitelman perusteet.

Perusopetuksen opettajien keskuudessa on suhteellisen laaja yhteisymmärrys koulun toimintaympäristön muuttumisesta ja mediakasvatuksen tarpeellisuudesta. Ongelmallisinta on tavoitteiden ja toiminnan määrittely koulun tasolla. Koulun opetussuunnitelmassa tulisi tuoda selkeästi esille mediakasvatuksen nivoutuminen opetusmenetelmiin, ovathan mediakasvatuksen tavoitteet opetuksen perustavoitteita. Koulun päämääränä on kasvattaa tasapainoinen, ympäröivästä maailmasta kiinnostunut aktiivinen kansalainen, joka osaa hyödyntää viestintävälineitä, arvioi tarjottavaa tietoa ja viestejä, jäsentää maailmankuvaa, on vuorovaikutuksessa muiden kanssa sekä osaa ilmaista itseään. Tämä päämäärä ei ole kouluille vieras asia, mutta käytännön toteutuksessa ongelmalliseksi on koettu mediakasvatuksen sisältö- ja vastuukysymykset ja näiden kautta resurssit. Monet opettajat edelleen kokevat, että kyseessä on jokin työhön otettava lisävelvoite, joka niukoissa tuntirajoissa on vaikea toteuttaa.

Lukion opetussuunnitelmien perusteissa 2005 Viestintä- ja mediaosaaminen on määritelty yhdeksi kuudesta kaikille lukioille yhteisistä aihekokonaisuuksista: ”Lukion eri oppiaineiden on määriteltävä ja rakennettava suhteensa mediaan ja siinä tapahtuvaan kommunikaatioon, sen tekniikkaan, sisältöihin, materiaaleihin ja sen ympärille syntyvään mediakulttuuriin. Mediaosaamisessa korostuvat monivälineisyys ja visuaalisuus.” Oppiainekohtainen tarkastelu osoittaa, että mediakasvatuksellisia sisältöjä on lähes kaikissa aineissa, mutta äidinkieli ja kirjallisuus, kuvataide sekä historia ja yhteiskuntaoppi ottavat aihepiirin laajimmin huomioon. Esimerkiksi äidinkielessä ja kirjallisuudessa käsitellään nykyisin runsaasti myös visuaalisia media-aineistoja perinteisen kirjallisen materiaalin rinnalla.

Opetushallitus on kehittänyt niin sanotut lukiodiplomit edistämään taito- ja taideosaamista. Niiden avulla opiskelija voi myös antaa erityisen näytön harrastuneisuudestaan ja näin täydentää ylioppilastutkinnossa mitattavaa osaamista. Uusimpana lukiodiplomina on mediadiplomi, jonka suorittaminen on jo päässyt hyvään vauhtiin – ainakin mediaa painottavissa lukioissa. Mediadiplomien kehittämisen tavoitteena oli antaa opiskelijoille konkreettinen väline kehittyä omaa elämäänsä hallitseviksi mediaa tunteviksi ja sen kanssa elämään kykeneviksi ihmisiksi. Diplomin toteutta-

minen koulussa edellyttää ja edistää myös eri oppiaineiden välistä yhteistyötä, koska diplomin suorittajalta vaaditaan monipuolista otetta mediasta. Median lukiodiplomin perustana ovat opiskelijan lukioaikanaan suorittamat mediaan liittyvät opinnot ja valvonnan alaisena prosessoitu lopputyö. Diplomin suorituksen edellytyksenä on vähintään neljä pohjakurssia ja varsinainen diplomikurssi. Pohjakurssina ovat Median maailmaksi nimetty median peruskurssi, jonka lisäksi vaaditaan kolme muuta kurssia median eri aloilta.

Varsinainen mediadiplomi koostuu oppimispäiväkirjasta ja päättötyöstä. Päättötyössään opiskelijan tulisi osoittaa valitsemansa viestintäväliseen teknistä ja ilmaisullista hallintaa. Päättötyö voi olla esimerkiksi lehtityö, multimediaesitys, videotyö, radio- tai televisiotyö tai tietokoneella tehty julkaisu. Opiskelijan tulisi hallita työskentelyprosessin kokonaisuus sekä taito työskennellä sekä yksin että ryhmässä. Päättötyö sisältää kirjallisen osuuden, jossa opiskelija pohtii omaa työtään ja sen suhdetta mediamaailmaan.

Opettajankoulutus

Mediakasvatusta on luokanopettajakoulutuksessa muun muassa seuraavissa muodoissa: mediakasvatus pääaineena, laajana tai suppeana sivuaineena, syventävien opintojen suuntautumisvaihtoehtona, peruskoulussa opettavien monialaisten opintojen sisältöinä, valinnaisina kursseina sekä erilaisina teemoina kasvatustieteen opinnoissa. Lisäksi mediakasvatuksellista merkitystä on tieto- ja viestintätekniiikan kursseilla, joilla pyritään valmentamaan tulevia opettajia uuden median opetukselliseen käyttöön omassa opettajantyössä. Huomattavaa myös on, että mediakasvatusta järjestetään valtakunnallisina opintoina Kasvatustieteiden tiedekuntien virtuaaliyliopistohankkeena eli KasVi:na.

Opintoja järjestetään monipuolisesti. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki luokanopettajaksi opiskelevat osallistuisivat mediakasvatuksen opintoihin. Mediainfo-hankkeen ja Suomen opettajaksi opiskelevien liiton kyselyssä (2007) opettajaksi opiskelevilta kartoitettiin mediakasvatuksen tilaa opettajien koulutuksessa. 80 % opiskelijoiden mielestä opetusta mediakasvatuksesta on liian vähän ja samalla 95 % vastanneista piti aihealuetta tärkeänä.

Voidaan sanoa, että jos opiskelija haluaa, hänellä on mahdollisuudet – hieman opiskelupaikkakunnasta riippuen – osallistua laajoihinkin mediakasvatuksellisiin opintoihin. On myös mahdollista, että luokanopettajaksi valmistuva ei ole kohdannut koulutuksessaan mediakasvatusta juuri ollenkaan. Voitaneen sanoa, että luokanopettajakoulutuksen mediakasvatuksesta puuttuu valtakunnallisella tasolla järjestelmällisyys.

Aineenopettajakoulutuksessa mediakasvatus on perinteisesti painottunut kuvataiteen, äidinkielen, historian ja yhteiskuntaopin opettajakoulutuksiin. Seitsemän suomenkielistä yliopistoa (Helsinki, Joensuu, Jyväskylä, Lappeenranta, Oulu, Tampere ja Turku) kouluttaa äidinkielen, historian ja yhteiskuntaopin aineenopettajia sekä yksi ruotsinkielinen (Åbo Akademi). Näistä kolmen opetusohjelma sisältää kaikille opiskelijoille tarkoitettua mediakasvatuksen opetusta ja yksi opetusohjelma erityisesti

historian ja äidinkielen opettajille suunnattua mediakasvatusta. Aineenopettajien koulutusohjelmassa tieto- ja viestintätekniiikan sisällöt ovat vahvasti koulutusohjelmissa. Pääpainona ovat opiskelijan omaa oppimista tukevat tieto- ja viestintätekniiikan käyttötaidot mutta myös tieto- ja viestintätekniiikan soveltaminen eri oppiaineiden opetukseen. Joissakin yliopistoissa tv-opintoihin saattaa liittyä myös mediakasvatuksellisia lähtökohtia (esim. erilaisten mediaympäristöjen vaikutukset kasvatus- ja opetustyössä), mutta suunnitelmateksteistä tätä on vaikea todentaa. Ruotsinkielisessä aineenopettajakoulutuksessa mediakasvatus on vankasti opetussuunnitelmissa: kaikille yhteisenä on mediakulttuurin opintoja.

Kasvatus-lehden (5/ 2007) artikkelissaan Vesa Korhonen ja Leena Rantala osoittavat opettajankoulutuksen yleisesti keskittyvän pääasiassa opettajien tietoteknisiin taitoihin. Kirjoittajat kysyvätkin, ovatko tulevaisuudessakin harvinaisia opettajat, joiden kasvattajuuteen sisältyy myös ymmärrys median yhteiskunnallisista kytkennöistä ja kehityspiirteistä?

3. Kyselyn toteutus

Suomalainen mediakasvatusmaisema -kyselyn taustalla on siis kiinnostus tehdä läpi-leikkaus tällä hetkellä toteutettavaan mediakasvatukseen mutta myös niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat taustalla itse toteutuksiin: miten toiminta on rahoitettu ja millaisin resurssein sitä tehdään, kuinka paljon toimijoiden välillä on yhteistyötä ja ketkä kaikki tunnistavat tekevänsä mediakasvatustyötä.

Informanttien valinnassa on hyödynnetty Mediakasvatusseuran alkuvuodesta 2008 tekemää kartoitusta ja jäsentelyä mediakasvatuskentän toimijoista. Tällöin muodostunutta kuvaa täydennetään tässä kartoituksessa toimijoiden taustatiedoilla ja mediakasvatukseen suunnatuilla resursseilla, toteutetun mediakasvatuksen kuvaamisella, osallistujamäärillä ja alueellisella kattavuudella. Toteuttajat saivat myös arvioida omaa toimintaansa, visioimaan tulevaa ja tehdä kehitysehdotuksia. Kyselyn suunnittelun taustamateriaalina on toiminut myös Mediakasvatuksen kehittämistarpeet 2005 -raportti (OM 5/2005), koska kyseissä raportissa pyrittiin etsimään kentän toimijoita tilastollisella kyselyllä.

Pääpaino tässä kyselyssä on mediakasvatusta valtakunnallisesti toteuttavissa toimijoissa, joista valtaosan oletettiin jo olevan tiedossa muun muassa Mediakasvatusseuran toiminnan myötä. Näin kyselyn vastaanottajiksi muodostuivat valtionhallinnon organisaatiot, mediakasvatusjärjestöt, opetus- ja kasvatusalan järjestöt, lapsi- ja nuorisojärjestöt, median sisällöntuottajien yhdistykset, av-median levittäjäorganisaatiot, edunvalvontajärjestöt, yliopistojen opettajankoulutuksen, varhaiskasvatuksen ja viestinnän tutkimuksen laitokset sekä ammattikorkeakoulujen viestinnän ja yhteisöpedagogiikan koulutusohjelmat. Mukana oli myös kirjastotoimen valtakunnallinen järjestö, otanta yliopistollisista täydennyskoulutusyksiköistä sekä vähemmistöjen valtakunnallisia yhdistyksiä, kuten maahanmuuttaja- ja vammaisyhdistyksiä.

Valtakunnallisen toiminnan verkostojen todentamiseksi kysely lähetettiin myös alueellisille elokuva- ja valokuvakeskuksille sekä Taikalamppu-verkoston lasten- ja nuorten kulttuurikeskuksille, otannalle mediakasvatusta toteuttavaa Sanomalehti opetuksessa -verkostoa sekä aktiivisille alueellisille mediakeskuksille ja muille merkittävillä paikallisilla toimijoilla. Alueellisia ja paikallisia toimijoita lähestyttiin täydentämään valtakunnallisen verkostoitumisen kokonaiskuvaa omasta näkökulmastaan; miten alueella nähdään yhteistyö valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Kyselyjä lähetettiin kaikkiaan 171 henkilölle sähköpostitse. Kysymykset olivat avoimia, jolloin vastaajat saivat muotoilla vastauksen itse.

Tämän kyselyn puitteissa ei ole ollut mahdollista kysyä esimerkiksi kuntien koululaitoksista tai nuoriso- ja kulttuuritoimista, miten mediakasvatus on eri puolilla Suomea järjestetty tai miten valtakunnalliset toimijoiden mediakasvatustyö alueilla näyttäytyy. Suomalaisesta mediakasvatusmaisemasta hahmotetaan tässä selvityksessä siis rajattu osa. Toivottavasti näitä muita alueita on mahdollisuus kartoittaa tulevaisuudessa.

3.1 Kysymyksistä

Kysely alkaa toimijoiden taustatiedoilla, missä nämä ilmoittavat toimialansa tai toimintansa tavoitteen sekä kuuluuko mediakasvatus niiden toimenkuvaan joko normaalin toimintana tai projekteina. Aikaisemmista selvityksistä on muodostunut se kuva, että suuri osa mediakasvatuksesta toteutetaan juuri määräaikaisina projekteina.

Toisessa osiossa kysyttiin toimijoiden henkilöresursointia mediakasvatukseen sekä pyydettiin kertomaan mahdollisimman tarkasti keiden toimijoiden kanssa mediakasvatusta toteutetaan yhteistyössä. Osiossa kysyttiin myös mikä on toiminnan rahoitus pohja, eli kuinka paljon mediakasvatusta edelleen toteutetaan erillisrahoitteisena.

Kolmas osio pyrki selvittämään millaisia toimia viimeisen toimintavuoden aikana on toteutettu. Toimijoita pyydettiin kuvaamaan toteutusten sisältöjä sekä arvioimaan kuinka paljon toteutuksia oli ollut määrällisesti ja kuinka montaa osallistujaa toiminta oli koskenut. Osiossa pyydettiin myös määrittämään toiminnan alueellinen kattavuus, jotta saataisiin kuvaa mahdollisista toiminnan katvealueista. Toimijat kertoivat myös tuottamistaan materiaaleista ja niiden levittämisestä.

Osiossa neljä toimijat arvioivat omaa mediakasvatustaan sekä numeerisesti, että myös kolmella adjektiivilla. Toimijat saivat nostaa esiin myös toteutuksen, johon olivat kaikkein tyytyväisimpiä. Tarkoituksena oli saada käsitys siitä, kuinka tyytyväisiä toimijat ovat resurssiensa puitteissa toteutettuun mediakasvatukseen ja millaisia hyviä käytänteitä he halusivat jakaa.

Viidennessä osiossa toimijoita pyydettiin arvioimaan millaisena he näkevät omalla kohdallaan mediakasvatuksen toteuttamisen mahdollisuudet, millaisia kehitysehdotuksia heillä on ja osallistuvatko he raportin julkaisemisen jälkeiseen verkossa toteutettavaan keskusteluun mediakasvatuksesta.

Kyselyä testattiin kolmella eri alojen informantilla, jotka kommentoivat kyselykaavakkeen työversiota. Lisäksi Mediakasvatusseuran hallituksen jäsenet Sirkku Kotilainen ja Reijo Kupiainen kommentoivat kyselyn luonnosta. Kommentteja saatiin eri näkökulmista: opettajaksi opiskelevien mediakasvatuskoulutuksesta, mediakasvatuksen välittäjäorganisaatiolta, mediasisällön tuottajan etujärjestöltä ja mediakoulutuksen toteuttajalta sekä alan tutkijoilta. Palaute ja korjausehdotukset koskettivat lähinnä kyselyn mediakasvatuksen määrittelyä saatteessa ja tiettyjen kysymysten monitulkinnallisuuden mahdollisuutta. Näiltä osin teemoja muokattiin.

3.2 Kyselyn toteutusaikataulu

Kyselyt lähtivät liikkeelle useammassa erässä elo-syyskuun aikana 2008. Kyselyn lähettämällä elokuussa pyrittiin varmistamaan, että vastaanottajat olivat palanneet työn ääreen kesälomilta. Syyskuu on ollut puolestaan mm. ammattikorkeakoulujen saavuttamisen kannalta elokuuta tuottoisampi ajankohta.

Ensimmäiset kyselyt lähetettiin elokuun puolivälissä alueellisesti mediakasvatusta toteuttaville printtimedian sisällöntuottajille ja elokuva- ja valokuvakeskuksille sekä lasten- ja nuortenkuultuurikeskuksille. Elokuun 20.–21. päivinä kyselyt lähetettiin valtakunnallisille mediakasvatustoimijoille ja median edustajille, yliopistoille, täydennyskoulutusyksiköihin, valtion organisaatioille, opetus- ja kasvatusjärjestöille, nuorisojärjestöille sekä vapaan sivistystyön valtakunnallisille edustajille. Vastauksia toivottiin viikon sisään kysymysten vastaanottamisesta, mutta viimeistään 10.9. mennessä.

Seuraava kysymysaalto alkoi syyskuun puolessa välissä lähestymällä ammattikorkeakouluja. Syyskuussa lähetettiin myös muistutuksia jo kysymykset saaneille sekä lähetettiin uusia kyselyjä edunvalvontaorganisaatioille, av-sisällön levittäjille sekä otannalle valtakunnallisia vähemmistöjen etujärjestöjä. Vastauksia pyydettiin 3.10. mennessä ja äärimmäiseksi takarajaksi annettiin 10.10. Viimeiset muistutuspostit lähetettiin 5.10. Lopulliseksi vastaajamääräksi kertyi lokakuun 14. päivään mennessä yhteensä 65. Vastausprosentiksi muotoutui siis 38,0. Vastaamatta jättäneiden joukossa painottuu mediateollisuus ja sisällöntuotanto, joskin media-alan yhdistykset ja etujärjestöt ottivat kartoitukseen osaa kiitettävästi.

4. Kyselyn tulokset

4.1 Perustiedot

Kysymykset:

- 1.1 Mikä on organisaationne toimiala ja/tai toiminta-ajatus?
- 1.2. Toteuttaako organisaationne mediakasvatusta (ks. määrittely)
 - a) osana jatkuvaa toimintaansa (kyllä/ei)?
 - b) hanke- tai projektityyppisesti (kyllä/ei)?
- 1.3. Toteuttaako organisaationne mediakasvatusta yhdessä yhteistyökumppani(e)n kanssa (kyllä/ei)?

Vastaajia pyydettiin aluksi nimeämään organisaationsa toimiala tai toiminta-ajatus. Yhdeksän kuudestakymmenestä neljästä vastaajasta mainitsi mediakasvatuksen kuvauksessaan. Näiden lisäksi kasvatuksen viittasi kaiken kaikkiaan yhdeksän vastaajaa, joko yleisellä tasolla tai liitännäisenä (kuten: viestintäkasvatus). Viestinnän mainitsi toimialansa kuvauksessa kuusi vastaajaa. Tieto- tai viestintäteknologiaan oli vain yksi maininta ja kaikkia edellä mainittuja määreitä käytti ainoastaan yksi alueellinen toimija.

”Olemme tieto- ja viestintätekniiikan opetusikäytön sekä mediakasvatuksen pedagoginen tuki.”
(vastaaja 192)

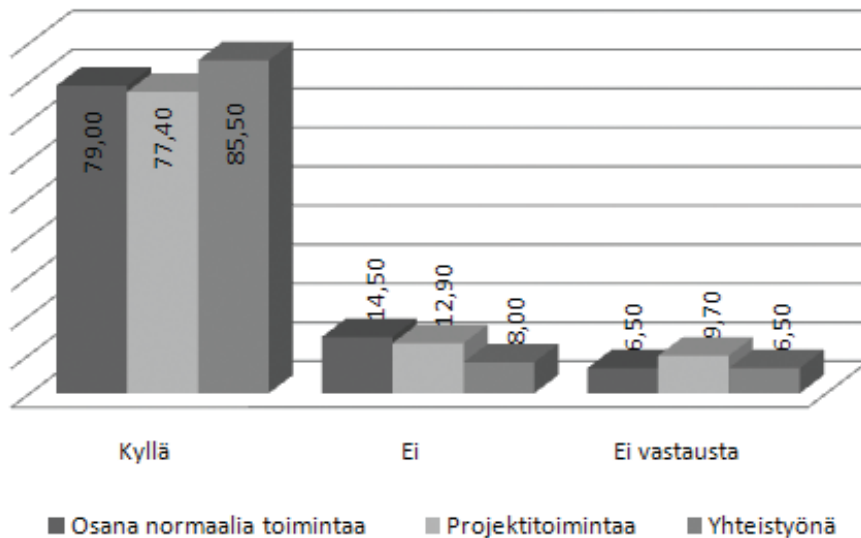
Toimialojen määritteet vaihtelivat yhdestä sanasta pitkiinkin toiminta-ajatuksen kuvauksiin, joista voi olla vaikeaa löytää selvää yhteyttä mediakasvatuksen toteuttamiseen. Silti vain yksi vastaaja ilmoitti, ettei sen toimenkuvaan kuulu lainkaan mediakasvatuksen toteuttaminen, ei edes yhteistyössä muiden kanssa. Toimialojen määrittelyissä kokoavia yhteisiä nimittäjiä olivat toimialan tai jäsenistön toimintaedellytysten kehittäminen tai edistäminen (16 mainintaa), jäsenistön tai kohderyhmän palveleminen (10 mainintaa) ja koulutuksen järjestäminen (11 mainintaa).

Antamiensa määritteiden mukaan vastaajista kolmea valtakunnallisesti toimivaa (Koulukino, Mediakasvatuskeskus Metka ja Mediakasvatusseura) ja yhtä alueellista toimijaa (Saimaan mediakeskus) voidaan pitää sellaisina, joiden jatkuvasta toiminnasta suurin osa on mediakasvatuksen toteuttamista. Näiden organisaatioiden tehtäväkenttä kuvaa koko mediakasvatuksen laajuutta. Vastauksissa mainitaan:

- koulutusten järjestäminen
- oppimateriaalin, lehtien ja kirjallisuuden julkaiseminen
- tiedottaminen
- tapahtumien järjestäminen

- yhteyksien kehittäminen
- tutkimus- ja kehittämishankkeiden toteuttaminen
- monitieteisen tutkimuksen ja käytäntöjen edistäminen
- mediakasvatuksen yleinen edistäminen

Vaikka mediakasvatus ei ollutkaan kovin monen vastaajan pääasiallinen toimenkuva, niin 79,0 % vastaajista ilmoitti toteuttavansa mediakasvatusta osana jatkuvaa toimintaansa. Hanke- tai projektityyppisesti mediakasvatusta vastasi tekevänä 77,4 % ja yhteistyössä muiden kanssa 85,5 %.

Kuvio 1. Mediakasvatuksen toteuttaminen.

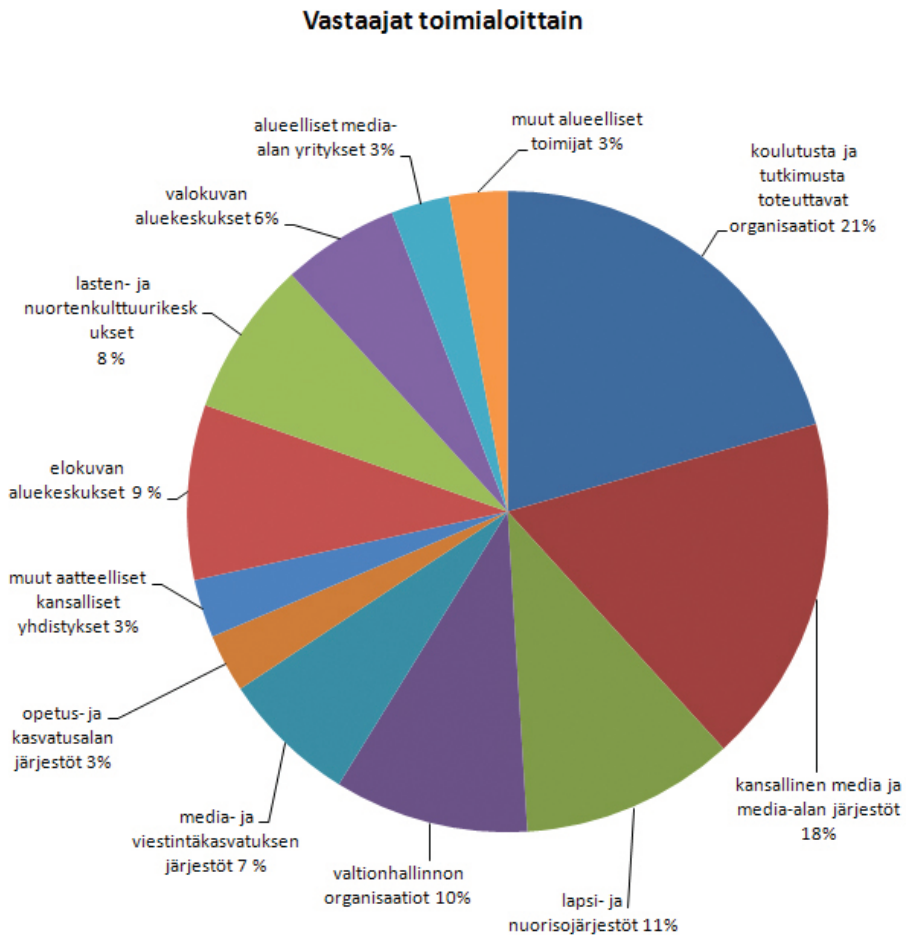
Vastaajat, jotka ehtivät pysähtyä kysymysten ääreen saattoivat alkaa pohtimaan heidän omaa asemaansa mediakasvatuskentällä:

”Organisaatiomme sijaitsee mediakasvatukseen nähden reuna-alueella, mutta lähemmin tarkasteltuna ehkä niin ei olekaan.” (Vastaaja 24)

Vastaajille annettiin mahdollisuus myös todeta, että he eivät toteuta mediakasvatusta toiminnassaan, mutta ainoastaan yksi vastanneista sijoitti itsensä tähän kategoriaan. Toteutetun toiminnan tavoista kerrotaan tarkemmin myöhemmin raportissa.

Vastaajista 70,3 % on valtakunnallisia toimijoita ja 29,7 % alueellisia. Oheinen kaavio kuvaa vastaajien jakaumaa eri toimialojen mukaan, jolloin valtakunnallisista

toimijoista suurin vastaajajoukko on koulutusta ja tutkimusta toteuttavat organisaatiot (21 %) ja toiseksi suurin media ja media-alan etujärjestöt (18 %). Lapsi- ja nuorisjärjestöjä on 11 % vastaajista ja valtionhallinnon organisaatioita 10 %. Media- ja viestintäkasvatuksen järjestöjä on 7 % vastaajista sekä opetus- ja kasvatustieteiden järjestöjä 3 %.

Kuvio 2. Vastaajat toimialoittain

Alueelliset toimijat jakautuvat kaaviossa niin, että elokuvan aluekeskuksia on vastaajista 9 %, lasten ja nuortenkulttuurin keskuksia 8 % ja valokuvan aluekeskuksia 6 %. Kolmen prosentin osuuksilla ovat edustettuina alueelliset media-alan yritykset ja muut alueelliset toimijat.

4.2 Mediakasvatuksen resursointi

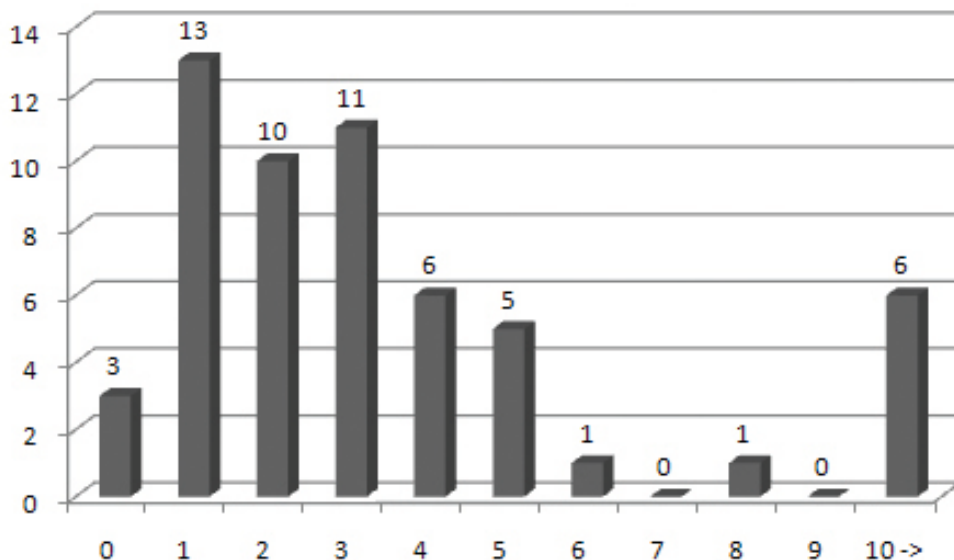
Kysymykset:

- 2.1. Kuinka monta henkilöä organisaatiossanne toteuttaa mediakasvatusta osana toimenkuvaansa?
- 2.2. Keiden toimijoiden kanssa toteutate mediakasvatusta yhteistyössä (esim. koulutusorganisaatiot, media-alan yritykset, mediakouluttajat, yhdistykset yms.)? Luetelkaa yhteistyökumppaninne mahdollisimman kattavasti.
- 2.3. Miten mediakasvatustoimintanne on rahoitettu?

Vastaajaorganisaatioissa mediakasvatusta osana toimenkuvaansa toteuttavien henkilöiden määrän vaihteluväli oli nollassa viiteentoista. Kun toiminnan on katsottu olevan vähäinen, niin henkilötyötunteja ei ole kiinnitetty mediakasvatukseen. Media-alan etujärjestön edustaja kommentoi nollavastausta:

”Pieni osa kokonaistoimintaa. Ei erillistä resursointia.” (vastaaja 57)

Suurimman arvon ilmoittanut järjestö ei suoranaisesti kommentoinut lukua, mutta toteuttajien määrää selittänee järjestön panostaminen koulutuksen järjestämiseen. Muut, jotka ilmoittivat henkilöresursseikseen kymmenen tai yli, olivat koulutusorganisaatioita.

Kuvio 3. Mediakasvatusta toteuttavat henkilömäärät vastaajaorganisaatioissa.

Kuten kuvioista 3 näkyy, asettuu vastaajien suurin henkilöresursointi välille 1-3 henkilöä. Äidinkielen opettajan liitto tähdentää aiheellisesti vastauksessaan, että koko kyseisen opetettavan aineen opettajakunta edistää mediakasvatusta osana opetustaan. Samoin Sanomalehtien liitto nostaa esiin alan ammattilaisten sitoutuneisuuden mediakasvatustyöhön.

”Palkallisista kaksi (toiminnanjohtaja ja järjestösihteeri), mutta käytännössä kaikki noin 3000 jäsentämme!”

”Organisaatiossamme kaksi, koko kentällä ehkä noin 100.”

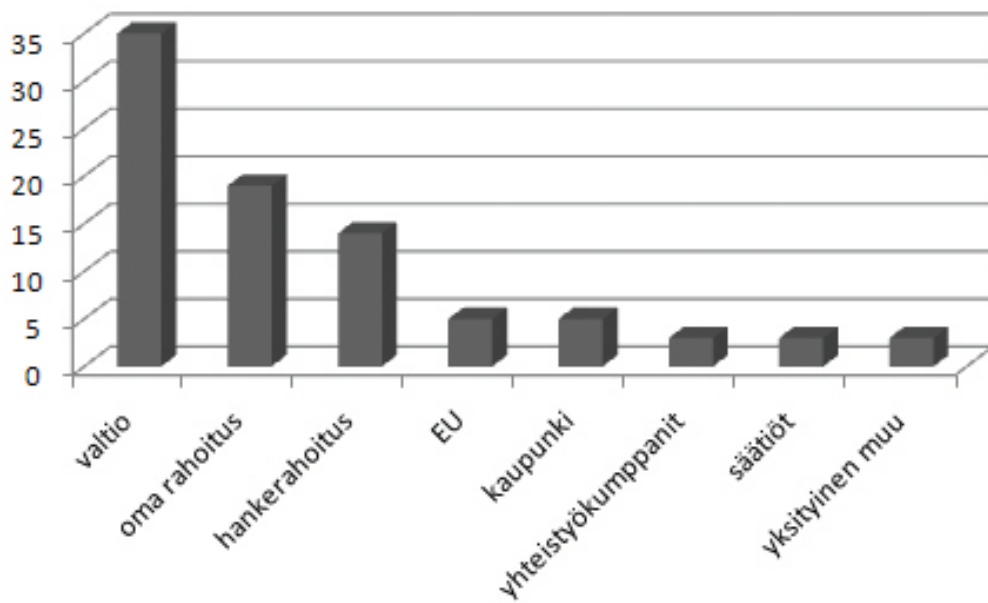
Henkilöiden määrään – ja lukumäärän vaihteluun vuosittain – vaikuttaa luonnollisesti myös rahoitus. Joinakin vuosina hanke- ja projektirahoituksella on mahdollista kasvattaa työntekijöiden määrää. Myös se, miten vastaajat ovat hahmottaneet sivutoimisten työntekijöiden suhteen koko organisaatioon vaikuttaa annettuihin vastauksiin. Mediakasvatuskeskus Metka, joka toteuttaa paljon lähikoulutusta, kuvaa toimintaa toteuttavan henkilöstön jakautumaa:

”Tällä hetkellä kokopäiväisesti palkattuja työntekijöitä on 4. Kaksi heistä on palkattu hanke- rahoituksella. Vuositasolla järjestö maksaa palkkoja ja palkkioita 60-80 henkilölle. Sivutoimisetkin työntekijät toteuttavat mediakasvatusta.”

Osa vastaajista onkin puolestaan tulkinnut sivutoimiset työntekijät yhteistyökumppaneiksi, eritoten alueelliset toimijat hahmottavat tämänkaltaisen suhteen pikemminkin yhteistyöksi kuin työsuhteeksi. Valtakunnallisten toimijoiden kohdalla yhteistyösuhteina mainitaan useimmin muut valtakunnalliset toimijat ja valtion edustajat. Kyselyyn vastanneet ilmoittivat tekevänsä mediakasvatusyhteistyötä yli sadan sellaisen toimijan kanssa, joille kyselyä ei lähetetty.

Ryhminä eniten yhteistyömainintoja saavat yliopistot (21), kirjastot ja ammattikorkeakoulut (13). Yliopistot ja ammattikorkeakoulut mainitsevat varsinkin alueellisesti toisensa yhteistyökumppaneina. Myös kollektiivisia mainintoja koululaitosyhteistyöstä on, mikä ei näy mainintojen lukumäärässä kuin kerran. Yksittäisiä mainintoja kohdistuu eniten yhteen valtakunnalliseen yhdistykseen (16 mainintaa) ja kahteen valtionhallinnon toimijaan (13 ja 12). Kolmetoista toimijaa saa yhteistyömainintoja neljä tai sitä enemmän. Kaikki nämä toimijat ovat mukana tässä kyselyssä. Vastanneet alueelliset toimijat ilmoittavat yhteistyökumppaneikseen lähes ainoastaan alueelliset tai paikalliset toimijat vaikka valtakunnan tasolla operoivat järjestöt tai yhdistykset mainitsevat nämä yhteistyökumppaneikseen. Tämä saattaa johtua siitä, että yhteistyö on muodostunut jo niin arkipäiväiseksi, että sitä ei huomata mainita tai toisaalta siitä, että alueellinen toimija kokee valtakunnallisen saman alan toimijan kilpailijakseen.

Alla olevassa kuvaajassa on kahdeksan eniten mainittua toimijaa ja niiden väliset linkit (yhteistyömaininnat). Vastaajat 3, 4 ja 5 ovat valtakunnallisia mediakasvatusjärjestöjä, vastaajat 13 ja 14 valtionhallinnon organisaatioita, vastaaja 18 valtakunnallinen lapsi- ja nuorisojärjestö ja vastaaja 48 media-alan etujärjestö. Kuvaajan alareunassa on rahoittajana mainittu valtionhallinnon organisaatio.

Kuvio 5. Vastaajien mainitsemat rahoituslähteet.

4.3 Mediakasvatuksen toteuttaminen

Kysymykset:

- 3.1. Mitä mediakasvatukseen liittyviä toimintoja (esim. koulutus, julkaiseminen, tapahtumat, näyttelyt, tiedottaminen, tutkimus, rahoittaminen yms.) organisaationne toteutti viimeisen toimintavuoden aikana? Voitte hyödyntää vastauksissanne mahdollisuuksien mukaan organisaationne vuosikertomusta tai vastaavaa dokumenttia. Pyydämme nimeämään kaikista näistä toiminnoista teeman tai vähintään otsikon.
- 3.2. Arvioikaa, kuinka monta yksittäistä edellä mainittua tai muuta toimintaa olette toteuttaneet viime toimintavuoden aikana.
- 3.3. a) Nimetkää näiden toimintojen kohderyhmät ja
b) arvioikaa näiden toimintojen yhteenlaskettu osallistujamäärä
- 3.4. Mikä oli edellä mainitun toiminnan maantieteellinen kattavuus (valtakunnallinen, alueellinen, paikallinen)? Nimetkää, mikäli se on mahdollista, ne kaupungit ja kunnat, joissa toimintaa toteutettiin.
- 3.5. Mitä tuotoksia (esim. oppimateriaaleja, toimintamalleja, sisältöjä tms.) toiminnan yhteydessä on syntynyt (myös muulloin kuin viime toimintavuotena)?
- 3.6. Miten näitä tuotoksia on hyödynnetty ja/tai levitetty?

4.3.1 Mediakasvatukseen liittyvät toiminnot

Kyselyn perusteella voitiin hahmottaa laadullisesti useammanlaisia mediakasvatustoimintoja. Tällaisiksi luokiteltiin seuraavat toiminnot: koulutus, tiedotus, tutkimus, linjaava mediakasvatus, valvova mediakasvatus ja rahoitus.

Koulutusta on toteuttanut 92,2 % kysymykseen vastanneista. Koulutukseksi on laskettu työpajat, seminaarit, tapahtumat, teemapäivät ja viikot, koulutukselliset kiertueet, kurssitukset ja opintokokonaisuudet sekä oppimateriaalien julkaiseminen. Näyttely- tai esitystoimintaa ei ole otettu mukaan tähän kategoriaan, jos toimintaan ei ole ilmoitettu kuuluneen pedagogista opastusta, ohjausta tai purkua.

Tiedottavaa mediakasvatustoimintaa ilmoitti tehneensä 43,8 % vastanneista. Nämä kaksi kategoriaa kattoivat kahta poikkeusta lukuun ottamatta kaikki kysymykseen vastanneet. Näistä toinen ei toteuta lainkaan mediakasvatukseen liittyvää toimintaa ja toinen edustaa median sisällöntuottajaa ja levittäjää, jonka toimenkuvaan ei kuulu kouluttava tai tiedottava mediakasvatustoiminta. Tiedottavana mediakasvatuksena mainittiin mm. lehden julkaiseminen, verkkopalvelut, näyttelyosastot ja uutiskirjeet.

Suuruusluokaltaan kolmantena kategoriana oli tutkimuksen tekeminen, jota ilmoitti toteuttavansa itse tai yhteistyössä 37,5 % vastanneista. Koulutusorganisaatioiden lisäksi kahdeksan valtakunnallista ja kaksi alueellista toimijaa mainitsi tutkimuksen osaksi mediakasvatustoimintaansa. Seurantatutkimus on ollut mukana joissakin valtakunnallisissa koulutushankkeissa, joita on toteutettu yhteistyössä yliopistojen tai yksittäisten tutkijoiden kanssa.

Kysymyksessä 3.1 annettujen mediakasvatukseen liittyvien toimintojen esimerkkien lisäksi vastauksista nousee esiin strateginen tai linjaava mediakasvatustyö, joka

muodostuu osallistumisesta valtionhallinnon mediakasvatusta linjaavien työryhmien työskentelyyn tai valtakunnan tasolla tapahtuvasta opetussuunnitelmatyöstä sekä etujärjestötyyppisen vaikuttamaan pyrkivän toiminnan strategisista julkilausumista. Tällaista mediakasvatustyötä on toteuttanut 23,4 % vastanneista. Toinen vastaava, joskin pienempi kategoria (7,8 % vastanneista) on valvova mediakasvatus, joka käsittää median itsesääntelyn ja virkатыönä toteutettavan valvonnan.

Mediakasvatustoiminnan rahoittajan ominaisuudessa vastaajista oli toiminut viisi (7,8 %) kuluneen toimintavuotensa aikana. Rahoitustoiminta on ollut valtionavustusten tai muun vastaavan rahoituksen edelleen jakamista. Tähän kategoriaan ei ole laskettu mukaan palkaksi määriteltäviä rahallisia panostuksia.

Toimintojen määrällinen toteuttaminen

Vastaajat arvioivat toteuttaneensa yli 3000 koulutustapahtumaa viimeisen toimintavuotensa aikana. Koulutustapahtumien kestot vaihtelevat päivän mittaisista tilaisuuksista pitkäkestoisiin kursseihin. Valtakunnallisissa hankkeissa toteutetut yksittäiset koulutukset on laskettu vastausten perusteella erillisinä tapahtumina siten kun vastaajat ovat niitä eritelleet. Toisaalta esimerkiksi sanomalehtiweekin koulutustapahtumista ei ole ollut käytettävissä tarkkoja määriä ja sanomalehti opetuksessa -toiminnassa arvioidaan yksistään olevan 2000 koulutustapahtumaa vuosittain.

4.3.2 Toiminnan kohderyhmät ja osallistujamäärät

Kohderymiään vastaajat hahmottivat viidelläkymmenellä eri luonnehdinnalla. Suurin osa vastaajista (81,3 %) ilmoitti mediakasvatustoimintansa kohteeksi aikuiset: eri asteitten opettajat, nuorisotyöntekijät, ammattikasvattajat ja vanhemmat. Lapset ja nuoret saivat huomattavasti vähemmän mainintoja (59,4 %). Vastaajista neljä toimijaa ilmoitti kohderyhmäkseen ainoastaan lapset ja nuoret, kun viisitoista puolestaan vastasi keskittyvänsä aikuisten ja ammattikasvattajien mediakasvatukseen. Näistä yhdeksän on yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yksiköitä. Aikuisten ryhmän voi jakaa kolmeen kategoriaan ja koottuna alla olevaan taulukkoon kuvaa sitä laajuutta, mikä mediakasvatuksen kohdeyleisöllä on. Ryhmässä muut on luonnehdintoja, joista osa käsittää luonnollisesti myös lapsia ja nuoria (esim. kuluttajat, kylien asukkaat, maahanmuuttajat).

Kasvatusalan ammattilaiset	Media-alan ammattilaiset	Muut
esim. nuorisotyöntekijät, opettajat, lastentarhan opettajat, lasten kanssa työskentelevät, lapsityöntekijät, vanhemmat, kerhojen vetäjät, opettajaksi opiskelevat, seurakunnan työntekijät	esim. elokuva-alan toimijat, elokuva-teattereiden hoitajat, ammattilaiset elokuvantekijät, tv-yhtiöt, toimittajat, yrittäjät, kirjastonhoitajat	esim. jäsenet, yhteistyökumppanit, kiinnostuneet, edistäjät, päättäjät, aikuiset, lastensuojelujärjestöt, viran-omaiset, poliisi, tulli, tutkijat, suuri yleisö, kuluttajat, kylien asukkaat, erityisryhmät, maahanmuuttajat

Taulukko 1. Mediakasvatuksen kohderyhmän ”aikuiset” jaottelu.

Lapsista ja nuorista käytetään ryhmänä monia eri nimityksiä, näistä tulee yhteensä 50 eri luonnehdintaa. Seitsemän jättää vastaamatta kohderyhmäkysymykseen.

Vastaajien mukaan maassamme mediakasvatukseen osallistui 1 868 000 koulutettavaa kuluneen toimintavuoden aikana. Luku ei siis tarkoita koulutettujen yhteismäärää vaan se sisältää osittain päällekkäisyyttä: esimerkiksi sama koulun oppilas – tai opettaja – on mahdollisesti ottanut osaa useampaan koulutukseen lukuvuoden aikana. Koulutuskontaktien määrää selittää valtakunnalliset teemapäivät ja -viikot sekä hankkeisiin liittyvät koulutuskierroksien, jotka läpäisevät tehokkaasti suuren osan koululaisista ja voivat näin raportoida suuria osallistujamääriä. Näitä suuria tapahtumia järjestetään usein yhteistyössä, mutta ilmoitetut lukumäärät on kartoituksessa kirjattu vain yhden vastaajan kohdalle. Hankkeitten osalta taas lukemat ovat haettu loppuraporteista. Luvusta on pyritty karsimaan pois myös ne tilaisuudet (esim. näyttelyt tai elokuvaesitykset), joihin vastausten perusteella ei varmuudella voi liittää pedagogista toimintaa. Verkkopalveluiden laskureitten kävijäinformaatiota ei ole myöskään lisätty kokonaismäärään.

Kolme suurinta tapahtumaa (Sanomalehtiweekki, Aikakauslehtipäivä ja Tietoturvapäivä) ovat vuosittain kouluissa toteutettavia valtakunnallisia tapahtumia ja niiden puitteissa järjestettäviin koulutuksiin osallistuvien yhteismäärä on vastaajien arvioiden mukaan noin 1 700 000. Seuraavat arvioiden perusteella ilmoitetut osallistujamäärät sijoittuvat vaihteluvälille 10 000 – 30 000, johon sijoittuu kuuden valtakunnallisen toimijan ilmoitukset. Seuraava klusteroitunut vaihteluväli on 5000 – 10 000, jolle sijoittuu viisi elokuvakasvatusta toteutettavaa alueellista toimijaa. Seitsemän vastaajaa sijoittuu osallistujamäärien mukaan välille 1000 – 5000 ja kahdellakymmenellä neljällä vastaajalla osallistujamäärä on alle 1000. Vastaajista 20 ei antanut numeerista arviota kysymykseen tai jätti vastaamatta.

Toiminnan maantieteellinen kattavuus

Maantieteellisen kattavuuden toiminnalleen ilmoittaa valtakunnalliseksi 22 vastaajaa. Varsinkin tiedottavaa mediakasvatustoimintaa harjoittavien kohdalla näin on usein, vain koulutusta toteuttavia toimijoita tässä joukossa on kaksi.

Paikkakunnista eniten mainintoja keräävät suuret kaupungit. Vastausten perusteella eniten mediakasvatusta on toteutettu Helsingissä (18 mainintaa, koko pääkaupunkiseutu 27), Jyväskylässä (13) ja Tampereella (11). Muut viisi tai enemmän mainintoja keränneet kaupungit olivat Turku, Oulu, Lahti ja Kuopio. Muut paikkakunnat saivat hajamerkintöjä, enimmillään kaksi. Yhteensä paikkakuntia mainitaan 80, joista 53 sijoittuu Jyväskylältä etelään. Pienissä kunnissa kasvukeskusten ulkopuolella mediakasvatusta toteutetaan pääsääntöisesti alueellisten toimijoiden toteuttamana.

4.3.3 Syntyneet materiaalit ja niiden levitys

Koulutukseen liittyvää materiaalia (oppimateriaalia, menetelmäoppaita, toiminta- ja koulutusmalleja ja oppimisympäristöjä) on tuottanut 68,8 % vastaajista. Koulutuksissa on toteutettu paljon mediasisältöä (kahdeksantoista mainintaa), joista puolet on videoita tai lyhytelokuvia. Myös radio-ohjelmia on koulutuksissa toteutettu viiden vastaajan koulutuksissa. Julkaisuja ja raportteja on tuottanut 12 vastaajaa (18,8 %) sekä lehtiä ja esitteitä yhdeksän. Kiertäviä tai netissä olevia näyttelyitä on toimittanut kolme vastaajaa. Kolme vastaajaa mainitsee myös verkostot ja yhteistyömuodot mainitaan omina tuotoksinaan.

”Lukuista määrä omaehtoisia itse tehtyjä DVD-elokuvia, joita on käytetty myös oppimateriaalina seuraavissa mediaprojekteissa. Mediapajoissa ja kursseilla valmistuneita elokuvia on vuosien mittaan esitetty muissa tapahtumissa sekä festivaaleilla.” (vastaaja 144)

Mediakasvatusmateriaaleja levitetään eniten verkon kautta (31 vastaajaa), mutta myös – materiaalin formaatista riippuen – myös perinteisiä muotoja suositaan: koulutuksissa ja vastaavissa tilaisuuksissa materiaalejaan jakaa kuusitoista vastaajaa ja yhdentoista tuotteet ovat joko jaettu postitse tai tilattavissa postin välityksellä.

” [Materiaalia on levitetty]...aineistona opettajien koulutustilaisuuksissa ja tapaamisissa, postitettu, julkaistu verkossa ja painotuotteena.” (vastaaja 14)

4.3.4 Toteuttajaesimerkkejä mediakasvatuksesta

Kyselyn vastauksissa esitettyjen toiminnan laajuuden ja toimintamuotojen kuvaukset eroavat paljon toisistaan, ja yhteismitallista arviointia on vaikea rakentaa. Vastausten perusteella voi kuitenkin hahmottaa toiminnan volyyymia niiden vastaajien kohdalla, jotka arvioivat mediakasvatukseen keskittyvää toimintaansa saavutettujen henkilöiden lukumäärillä. Mediakasvatustoiminta on tässä kartoituksessa muutakin kuin koulutusta, jolloin esimerkiksi tiedottavalla toiminnalla tavoitetaan suurempia määriä kohde-ryhmän henkilöitä kuin kontaktikoulutuksessa. Kaikki pääasiassa mediakasvatusalalla

toimivat organisaatiot eivät myöskään keskity itse kouluttamaan, vaan esimerkiksi tuottavat ja jakavat oppimateriaaleja muille toimijoille, organisoivat tapahtumia - usein yhteistyökumppaneiden kanssa - sekä ylläpitävät verkkopalveluja. Kaikki tällaiset toimijat eivät ryhtyneet arvioimaan vastauksissa omien ”loppukäyttäjiensä” määrää. Toiminnan tavoitavuuden määrällinen arviointi on pulmallista myös silloin, kun mediakasvatus on osatoiminto jonkun muun päätoimialan sisällä.

Tuomme tässä luvussa esiin esimerkkejä organisaatioiden, pääosin erilaisten järjestöjen, mediakasvatustoiminnan laatua kuvaavan ryhmittelyn perusteella, joka on rakentunut selvityksen pohjalta. Erilaiset laadulliset toiminnot on ryhmitelty kouluttavaksi, tiedottavaksi, tutkivaksi, linjaavaksi, valvovaksi ja rahoittavaksi mediakasvatukseksi (ks. tarkemmin luku 4.3.1.). Vastaustensa mukaan moni organisaatio kuuluu useampaan kuin yhteen kategoriaan, mutta jokin näistä näyttää olevan aina ensisijainen toiminta. Lisäksi tämän luvun esimerkeissä on mukana määrällinen ulottuvuus: vastaajaorganisaatiot ovat valikoituneet esiteltäviksi myös omien ilmoitustensa mukaan saavutettujen kohderyhmien ja osallistujien määrien perusteella. Esittelemme ensin erityisesti mediakasvatuksen toteuttamiseen keskittyviä toimijoita ja sen jälkeen sellaisia organisaatioita, jotka toteuttavat mediakasvatusta pääasiallisen muun toimintansa osana.

Ensisijaisesti kouluttavia mediakasvatuksen järjestöjä

Vuonna 1958 perustettu Mediakasvatuskeskus Metka on maamme vanhin mediakasvatukseen erikoistunut valtakunnallinen järjestö. Oman määrittelynsä mukaan se toimii sekä lasten ja nuorten että heidän kanssaan työskentelevien, erityisesti opettajien, kirjastonhoitajien, nuoriso-ohjaajien ja vanhempien kanssa. Metkan toiminnassa painottuu mediakasvatuksen koulutuksellinen ote ja siinä tekeminen audiovisuaalisen median parissa, mutta sen toimintaan kuuluu myös tiedottaminen ja tutkimus yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Organisaatiossa on neljä työntekijää, joiden työkuvaan mediakasvatuksen toteuttaminen kuuluu. Lisäksi koulutuksia on toteuttamassa useita sivutoimivia työntekijöitä. Koulutustoiminta kattoi toimintavuonna 2007 suuren osan maamme Helsingistä Sodankylään, varsinkin Mediamuffinssi-hankkeen kautta. Vastauksen mukaan koulutukseen osallistui 11 000 lasta, nuorta ja aikuista. Metka julkaisee Peili-lehteä ja sen www-sivuilla on mediakasvatuksen oppimateriaaleja.

Alan pitkiä perinteitä edustavat myös printtimedian valtakunnalliset toimijat Sanomalehtien liitto ja Aikakausmedia. Sanomalehti viikko ja Aikakauslehtipäivä ilmoittavat selvityksen suurimmat tavoitavuusmäärät (1 100 000 ja 500 000 henkilöä). Nämä järjestötoimijat ovat vakiinnuttaneet paikkansa koulujen mediakasvatuksessa. Sanomalehtien liitossa mediakasvatus kuuluu kahden työntekijän toimenkuvaan. Kun huomioon otetaan yksittäisten sanomalehtien toimittajat nimettyinä koululinkkeinä, niin medialukutaidon edistäjien määrä koko maassa nousee noin sataan. Koulutuksen lisäksi Sanomalehtien liitto toteuttaa tiedottavaa, linjaavaa ja tutkivaa mediakasvatusta. Se tuottaa opettajille didaktista oppimateriaalia, myös verkkoon, ja on mukana toteuttamassa toistuvaa nuorten mediankäyttötutkimusta. Aikakausmediassa mediakasvatus kuuluu yhden työntekijän toimenkuvaan. Toiminnan aloina mainitaan

kouluttava, tiedottava, linjaava ja tutkiva mediakasvatus. Koulutusta järjestö tekee yhteistyössä etenkin muiden alan toimijoiden kanssa, esimerkkinä Mediamuffinssi-koulutuskiertue vuonna 2007. Kohderyhmänsä (lapset, nuoret, opettajat ja opettajaksi opiskelevat) Aikakausmedia tavoittaa parhaiten muun muassa www-sivujen kautta välittyvän oppimateriaalituotantonsa ja kansallisen Aikakauslehtipäivän kautta.

Kansallisella tasolla Koulukinoyhdistys toteuttaa kouluttavaa, tiedottavaa ja jos-sain määrin myös rahoittavaa mediakasvatusta. Koulukino tuotti toimintavuonna 2007 yhteensä 40 oppimateriaalia pääsääntöisesti uusista elokuvista ja tiedotti www-sivuillaan eri ikäryhmille sopivista elokuvista. Yhdistyksen tuottaman oppimateriaalin käyttäjät ovat pääasiassa opettajia, jotka syventävät oppilaiden kanssa elokuvan katsomuskokemusta materiaalien pohjalta. Verkkosivuilla käydään kuukausittain noin 12 000 kertaa. Yhdistyksen toimintaperiaatteena on olla linkki koulun ja paikallisen elokuvateatterin välillä. Näytöksistä sopiminen tehdään teatterien ja koulujen välillä eikä osallistuneitten määrää näin ollen mainittu vastauksessa. Koulukino on mukana myös pohjoismaisessa Dvoted.net-hankkeessa, jossa nuoret tekijät saavat elokuviaan julkiseen levitykseen hankkeen www-sivuilla ja mentorointia itsensä kehittämiseen elokuvantekijöinä. Koulukinon organisaatiossa on kaksi ja puoli työntekijää.

Alueelliset elokuvakeskukset ilmoittavat toiminta-ajatukseksien elokuva- ja mediakulttuurin tai elokuvataiteen kehittämisen alueellaan. Tähän tavoitteeseen sisältyy myös taidekasvatuksellinen ote mediaan. Otetta voidaan nimittää esteettiseksi elokuvakasvatukseksi, jota keskukset toteuttavat laajimmin koululaisnäytösten avulla. Kartoitukseen vastanneet viisi keskusta kertoivat katsojamäärien olleen 1300–8000 välillä toimintavuonna 2007. Lisäksi monen elokuvakeskuksen toimintaan kuuluvat oleellisena osana voimauttamaan pyrkivät elokuvan tekemisen paikalliset työpajat lapsille, nuorille, opettajille ja monille erityisryhmille. Elokuvakeskukset ovat tuottaneet elokuvan ilmaisukielen analysointiin ja elokuvan tekemiseen oppimateriaaleja, joita löytyy esimerkiksi keskusten www-sivuilta. Keskukset ovat myös julkaisseet työpajoissaan toteutettuja elokuvia, joista osaa kierrätetään keskusten välillä.

Valvovaa, tiedottavaa ja tutkivaa mediakasvatusta

Valtion elokuvatarkastamon tehtävänä on kuvaohjelmien ennakkotarkastus ja rekisteröinti lastensuojelutarkoituksessa. Se toteuttaa siis valvovaa mediakasvatusta jo osana toiminta-ajatustaan. Mediakasvatus ei kuitenkaan kuulu organisaatiossa virallisesti kenenkään toimenkuvaan, mutta käytännössä sitä toteuttaa neljä työntekijää osana omaa muuta työtään. Toimintavuoden 2007 aikana tarkastamo on toteuttanut kouluttavaa ja tiedottavaa mediakasvatusta, ja se on ollut aktiivisesti mukana eri tapahtumissa sekä mukana mediakasvatusta linjaavissa työryhmissä. Kohderyhmänä elokuvatarkastamo mainitsee opettajat, alakoululaiset ja näiden vanhemmat. Määrällisesti tarkastamo arvioi tavoittaneensa mediakasvatustoiminnoillaan viimeisen toimintavuoden aikana yhteensä 30 000 henkilöä. Elokuvatarkastamo on myös julkaissut kuvaohjelmien vaikutuksiin liittyvää tutkimusta. Suurelle yleisölle näkyvintä toimintaa on elokuvien ja pelien ikärajoista tiedottaminen. Ikärajoista on julkaistu ja levitetty painettua materiaalia, joka löytyy myös tarkastamon www-sivuilta.

Mediakasvatusseura on 2005 perustettu yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää mediakasvatuksen monitieteistä tutkimusta ja käytäntöjä Suomessa. Seuran tehtävinä on tiedottaa, järjestää tapahtumia ja seminaareja, harjoittaa julkaisutoimintaa, toteuttaa tutkimus- ja kehittämishankkeita, tehdä aloitteita mediakasvatuksen edistämiseksi ja kehittää alan toimijoiden kansainvälisiä yhteyksiä. Nuoresta iästään huolimatta seura on nopeasti löytänyt paikkansa tutkimuksen ja käytännön kasvattajien linkittäjänä ja sen hallituksessa on edustettuna iso osa valtakunnallisista asiantuntijatahoista. Seura sai eniten yhteistyömainintoja kartoituksessa ja onkin omalla toiminnallaan täyttänyt alan koordinaatiovajetta ja mediakasvatuksen yhteistyöjärjestön tarvetta, jossa kohtaavat eri toimialojen edustajat. Mediakasvatusseura ylläpitää portaalia www.mediakasvatus.fi, joka tarjoaa lähtöruudun mediakasvatuksesta kiinnostuneelle opettajalle ja kasvattajalle molemmilla kotimaisilla kielillä. Portaalin käyttökerrat ovat vastauksen mukaan keskimäärin yli 20 000 käyntiä kuukaudessa. Yhdistyksen toiminnan toteuttaminen kuuluu kolmen määräaikaisesti palkatun työntekijän toimenkuvaan.

Mediakasvatusta osana muita toimintoja: koulutusta, tiedotusta ja tutkivaa otetta

Suomalaisessa mediakasvatuskentässä on toimijoita, jotka toteuttavat medialukutaidon edistämistä pääasiallisen jonkin muun toiminnan sisällä. Näistä kansallisista toimijoista tässä esitellään Mannerheimin lastensuojeluliitto, Suomen 4H-liitto ja Plan Suomi Säätiö. Perusteena valinnalle on toimijoiden ilmoittamat mediakasvatustyön tavoittamat merkittävät henkilömäärät.

Mannerheimin lastensuojeluliiton toiminta-ajatus on kyselyn vastauksessa määritelty lapsen oikeutena hyvään ja onnelliseen lapsuuteen. Liitto onkin ollut mukana linjaamassa mediakasvatuksen suuntaa eri työryhmissä, ja se on kehittänyt aktiivisesti mediakasvatusta osaksi toimintojansa. Mannerheimin lastensuojeluliiton toteuttamassa mediakasvatuksessa voidaan sanoa olevan kouluttava, tiedottava ja tutkiva ote. Koulutuksessa painottuu verkkoympäristön vaikutus lasten ja nuorten elämässä ja turvallisen internetin käytön edistäminen. Mediakasvatus kuuluu neljän työntekijän toimenkuvaan. Sen lisäksi liitto on rakentanut koko maan kattavan kouluttajaverkoston: kouluttajia on suurimmissa kaupungeissa Helsingistä Rovaniemelle. Koulutusten kohderyhmiksi liitto määrittelee 9-16 -vuotiaat lapset ja nuoret, heidän vanhempansa, opettajat sekä muut kasvatuksen ammattilaiset. Vuoden 2008 aikana syksyyn mennessä koulutettuja henkilöitä on kertynyt noin 16 500. Organisaation tuottamaa oppimateriaalia voi tilata liiton [www-sivujen](http://www.sivujen) kautta, mistä voi myös ladata lasten median käyttöä käsitteleviä esitteitä. Verkkopalvelua kehitetään nuorten ja nuorisotyönkin tarpeisiin esimerkiksi Verkkotukari-hankkeessa. Tuorein tutkimustoiminta on keskitynyt myös internetiin, sen kuvagallerioiden merkityksiin nuorten elämässä.

Suomen 4H-liitto on kansalaisjärjestö, jonka ydintehtävänä on tukea lasten ja nuorten tasapainoista kehitystä ja kasvamista vastuuseen muun muassa edistämällä nuorten omatoimisuutta, yritteliäisyyttä ja arjen taitoja sekä luonnon ja ympäristön kunnioitusta. Mediakasvatus ei varsinaisesti kuulu kenenkään toimenkuvaan, mutta liiton [www-sivuilla](http://www.sivuilla) on kerhotoiminnan käyttöön tarkoitettuja tehtäväpaketteja aihees-

ta. Viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin keskittyvä osuus on käyttäjien keskuudessa ollut yksi suosituimmista. Tämän kaikille ikäryhmille jaettavan osuuden tehtävissä painottuvat erilaisten viestintätilanteiden hallitsemisessa tarvittavat taidot. Media on esillä yläkoululaisille suunnatuissa tehtävissä. Liiton vastauksen perusteella mediakasvatettujen lasten ja nuorten määrää on vaikea arvioida, mutta viestintä- ja vuorovaikutustaitojen tehtäväosion suorittaneiden kokonaismäärään suhteutettuna kyse on yli 10 000 suorittajasta toimintavuotena 2007. Ohjaajia 4H-liitolla on koko maassa noin 3 700. Liiton vastauksen perusteella on hankala arvioida kuinka moni heistä käyttää viestinnän ja median opetuspakettia työssään.

Plan Suomi Säätio on oman määrittelynsä mukaan lapsikeskeinen kehitysyhteistyöjärjestö. Sen koulutetut lähettiläät toteuttavat mediakasvatusta kouluissa lapsen oikeuksien teemoihin liittyen. Mediakasvatusta on siis osittain toiminnassa välineenä, mutta työpajakoulutuksissa myös tuotetaan mediasisältöjä. Yhtenä toiminnan muotona vastauksessa mainitaan Turpa auki -hanke, jossa nuorten tekemät rap-lyriikat kertovat lasten oikeudesta mielipiteeseen, väkivallattomuuteen ja koulutukseen. Plan Suomi Säätio on myös tuottanut julkaisuja ja toteuttanut Nuoret, media ja kehitysmaat -tutkimusprojektin yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kanssa. Organisaatio ilmoittaa mediakasvatukseen kuuluvan neljän työntekijän toimenkuvaan. Lähettilästoimintaa on ollut viidellätoista paikkakunnalla, mutta kaikkialla ei ole toteutettu mediakasvatusta. Mediakasvatuskoulutusten, julkaisujen, näyttelyiden ja muun tiedotustoiminnan on vastauksessa arvioitu tavoittaneen yli 10 000 henkilöä.

Laajaan määrälliseen kattavuuteen vaikuttaa olevan kaksi tietä: organisaatiolla on käytettävissä laaja kouluttajaverkosto ja toimintaa tuetaan tietoverkon avulla. Toinen toimiva malli näyttää tämän selvityksen perusteella olevan mediakasvatuksen toteuttaminen tietoverkossa tukena jokin verkosto kuten koululinkit tai lähettiläät. Molemmat toimintamallit laajentavat luonnollisesti myös maantieteellistä mediakasvatuksen tavoitettavuutta. Maantieteellisessä kattavuudessa hyvänä potkurina näyttää kyselyn mukaan toimivan joko valtion rahoitus, esimerkiksi Mediamuffinssi-hanke (mediakasvatusta alle 10-vuotiaille ja heidän kasvattajilleen) sekä muu kansallinen tai kansainvälinen rahoitus.

Ainoana alueellisista toimijoista Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu ilmoitti toimintansa tavoittavan kymmeniä tuhansia. Se kuuluukin edelläkävijöihin verkko-tekniikan hyödyntämisessä mediakasvatuksessa: vuonna 2001 avattu suomalaisen lyhytelokuvan ja animaation julkaisukanava sekä tekijöiden yhteisö Pixoff.net toimii tällä hetkellä ammattikorkeakoulun ylläpitämänä.

Tässä selvityksessä juuri elokuvakasvatusta näyttäytyykin vahvana alueena mediakasvatuksessa. Sitä toteutetaan kaikissa toimintaa määrittävissä ryhmissä. Myös kyselyyn osallistuneet viisi alueellista lasten- ja nuorten kulttuurikeskusta ilmoittivat kaikki toteuttavansa elokuvakasvatusta. Lisäksi uutena toimijana Kansallinen audiovisuaalinen arkisto on laajentamassa toimenkuvaansa esteettisen mediakasvatuksen alueella. Se järjesti esimerkiksi syksyllä 2008 koululaisnäytöksiä viidessä kaupungissa ja elokuvaan liittyivät Mediakasvatustakeskus Metkan toteuttamat opetusmateriaalit ja purkupajat.

Tässä luvussa mainitut kansalliset toimijat ovat keskenään hyvin verkottuneita. Edellä kuvatuista toiminnoista on myös muodostettavissa kuva, jossa toimijoille löytyy oma lokeronsa suomalaisessa mediakasvatusmaisemassa. Mikään organisaatio ei toteuta vain yhdenlaista mediakasvatusta. Siispä vaikka toiminnan osittaista päällekkäisyyttä on olemassa, niin se tulee nähdä kokonaisuutta vahvistavana elementtinä. Toisaalta kunkin järjestön ja organisaation keskittyminen sen omaan ydinosamiseen ja mediakasvatuksen toteuttamiseen on tärkeää. Yhdessä suunniteltavien ja toteutettavien hankkeitten avulla työnjakoa voidaan selkeyttää. Tämä onkin kansallisen koordinaation yksi haaste: saattaa maakunnallisia ja kansallisia toimijoita tietoisiksi yhteistyön mahdollisuuksista keskenään.

4.4 Organisaatioiden itsearviointi

Kysymykset:

- 4.1. Kun suhteutatte toimintaanne esim. käytettävissä olleisiin resursseihin, niin millaisen kouluarvosanan (4-10) antaisitte toiminnallenne?
- 4.2. Kuvatkaa mediakasvatustoimintaanne kolmella adjektiivilla.
- 4.3. Mihin toimintamuotoon olette kaikkein tyytyväisin (myös lyhyt perustelu)?

Kartoitukseen vastanneet toimijat olivat joko tyytyväisiä tai hyvin tyytyväisiä omaan toimintaansa. Numeerisen arvioinnin keskiarvo oli 8,76. Yksi vastaajista arvioi toimintansa seitsemän arvoiseksi ja täyden kymmenen itselleen antoi viisi toimijaa.

Toimintaa kuvaavien adjektiivien perusteella Suomessa toteutettava mediakasvatusta on monimuotoista. Vapaiden määrittelyjen kirjossa ei ole selkeitä rajoja, mutta osittain päällekkäin menevien adjektiivien joukossa osallistava (12 mainintaa), innovatiivinen (11), monipuolinen (9) ja käytännöllinen (8) olivat eniten käytettyjä luonnehdintoja. Ajankohtaisuus (6 mainintaa) ja luovuus (4) olivat selkeitä yhtenäisiä luokkia.

Suojeluun liittyvää luonnehdintaa vastauksissa ei juurikaan käytetty, ainoastaan tätä tehtävää varten perustetut toimijat viittasivat tähän. Media-alan itsesääntely oli mukana audiovisuaalisen median tuottajan vastauksessa:

Mielestämme mediatoimialan itsesääntely on aina ensisijainen väline, kun halutaan parantaa media- ja verkkoympäristön turvallisuutta lapsille nuorille. Se on lainsäätelyä huomattavasti joustavampi ja käytännöllisempi vaihtoehto. (vastaaja 63)

Kriittinen ote sisältyy todennäköisesti aktivoivaan ja osallistavaan luonnehdintaan, sillä kriittisyyttä käytti mediakasvatuksen toteutusta kuvaajana ainoastaan yksi vastaaja. Samoin lienee yhteisöllisyyden kohdalla, sekä mainittiin vastauksissa vain kertaalleen.

Vastaajat olivat omassa toiminnassaan tyytyväisiä moniin asioihin, jotka voi koota neljän suuremman otsakkeen alle: 1) perustyön tekeminen, 2) kampanjat ja hankkeet, 3) yhteistyö ja 4) käytännön toteutukset. Tyytyväisyys pohja- tai perustyön tekemiseen ilmenee vastauksissa, joissa mainitaan mediakasvatuksen tavoitteiden ja koulutuskonaisuuksien linjaaminen, oman toiminnan tunnettavuuden ja merkityksen lisääminen, yleisen keskustelun herättäminen sekä toisaalta myös vanhojen käytänteiden jatkuva kehittäminen.

”Koulutusohjelmasuunnitteluun - ohjelmasta tulee monipuolinen.” (vastaaja 105)

”Tyytyväisin siihen, että eri tilaisuuksien kautta olen voinut tuoda esiin toimialamme merkitystä mediakasvattajina.” (vastaaja 7)

”Toimintaa on järjestetty jo yli 20 vuotta ja kehitetty sitä aina vaan toimivammaksi ja vaipaammaksi.” (vastaaja 22)

Kampanjat ja hankkeet nostettiin esiin yhtenä tyytyväisyyttä herättävänä toi-

mintamallina. Näiden toteuttamiseen liittyy usein myös rajoja ylittävää yhteistyötä, joka mainittiin myös monessa vastauksessa paitsi hankkeitten yhteydessä, niin myös aktiivisena osallistumisena normaaliin toiminnan järjestämiseen ja verkostojen rakentamiseen.

"Hankkeeseen, sillä se tavoittaa oppilaita aika laajasti ja sillä on mahdollisuudet hankkeen jälkeen jatkaa elämäänsä koulun arjessa. Hankeen toimintamalli on myös pedagogisesti hyvä; mahdollistaa erilaisten oppijoiden onnistumisen kokemukset." (vastaaja 192)

"Yhteistyössä toteutettavat työpajat joiden tuotoksista näyttely: eri toimijoiden yhteistyöllä mahdollistaa saada aikaan vähäisinkin resurssein tuloksia." (vastaaja 163)

"Olemme pystyneet luomaan toiminta-alueeltamme yli 1000 opettajan rekisterin. Kaikki opettajat ovat ilmoittautuneet rekisteriin vapaaehtoisesti." (vastaaja 77)

Käytännön toteutukset ja oppimateriaalituotanto muodosti neljännen suuremman kokonaisuuden, johon oltiin tyytyväisiä. Koulutuksissa ja tapahtumien järjestämisissä oltiin tyytyväisiä yhdessä tekemiseen ja tekemisen syventämiseen, aitoihin kohtaamisiin sekä välittömään palautteeseen.

"Kouluvierailut. Tavoitamme oppilaat ja opettajat heidän omassa ympäristössään face to face." (vastaaja 77)

"Pienryhmäopetus (aineopintojen kursseilla). Opiskelija saa enemmän opettajan aikaa ja huomiota, opetus on dialogisempaa ja oppiminen tehostuu - toisinaan jopa innostuneessa ilmapiirissä." (vastaaja 101)

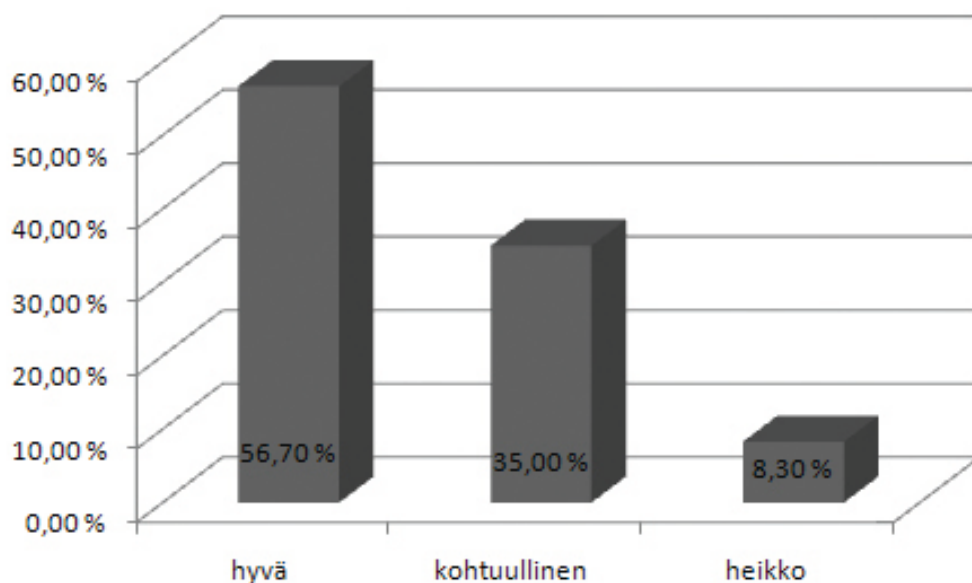
"Pystymme tarjoamaan tämän päivän nuorille katsojille elokuvan katsomiskokemuksia, joita he eivät missään muualla voi kokea. "Täällä näytetään oikeita elokuvia", totesi eräs 3D-tekniikkaan perehtynyt nuorimies tutustuessaan 70-luvulla tehtyyn ranskalaiseen klassikkoanimaatioon ja miettiessään näitä eroja." (vastaaja 15)

4.5 Toiminnan tulevaisuus ja mediakasvatuksen ideointi

Kysymykset:

- 5.1. Millaiset ovat oman organisaationne mediakasvatustoiminnan (aloittamisen) jatkamisen ja kehittämisen mahdollisuudet?
- 5.2. Millaisia kehittämistarpeita näette mediakasvatukselle Suomessa oman organisaationne näkökulmasta?
- 5.3. Millaisen konkreetin toteuttamisidean haluaisitte nostaa esiin?
- 5.4. Haluatteko olla mukana verkkokeskustelussa suomalaisen mediakasvatuksen kehittämisestä tämän kyselyn raportin pohjalta 1.11.2008 - 9.1.2009?

Kyselyyn vastanneet näkevät oman organisaationsa näkökulmasta mediakasvatuksen toteuttamisen tulevaisuudessa pääsääntöisesti positiivisesti. Hyvänä tulevaisuuden näkymiä piti 56,7 % vastaajista. Näistä kaksi vastaajaa näki tulevaisuuden jopa erinomaisena. Kohtuullisena mahdollisuuksiaan toiminnan jatkamiselle piti 35,0 % ja heikoksi mahdollisuutensa arvioi 8,3 % vastanneista.

Kuvio 6. Mediakasvatuksen toteuttamisen tulevaisuuden näkymät.

Tulevaisuuden valoisana nähneet vastaajatkin esittivät tiettyjä varauksia. Puolet niistä organisaatioista, jotka arvioivat tulevaisuutensa hyväksi, huomauttivat rahoituksesta tai henkilöresursoinnin olevan avainasemassa positiivisten tulevaisuuden näkemysten toteutumiselle. Toiminnan projektiluontoisuus esiintyi hidasteena vain yhdessä vastauksessa, mutta oli täsmäntävänä mainintana rahoitukseen liittyneissä

huomautuksissa. Myönteisenä reunaehtona tuotiin esiin neljässä vastauksessa yhteistyön merkitys toteutuksen jatkamisessa ja kehittämisessä.

”Hyvät, ellei erinomaiset, osin sidoksissa hankerahoituksen määrään.” (vastaaja 19)

”Hyvät mahdollisuudet keskittyä nimenomaan tähän.” (vastaaja 21)

”Yhteistyössä muiden kanssa hyvät.” (vastaaja 30)

Rahoitus tai muu resursoinnin puute ilmoitettiin syyksi myös synkempiin arvioiteihin tulevaisuudesta. Toiminnan toteuttamisen mahdollisuudet kohtuullisiksi arvioivien joukossa usea oli kuitenkin positiivinen omassa organisaatiossa olevien ideoiden suhteen. Myös tarvetta mediakasvatuksen järjestämiseen pidettiin tärkeänä näkökulmana. Tässä kategoriassa esitettiin tyytymättömyyttä toiminnan projektiluonteisuuteen ja rahoituksen vähäiseen määrään. Viiden synkimmän tulevaisuusvision edustajien joukossa mainittiin rahoituksen lisäksi toiminnan hiipumiselle syyksi koko organisaation toiminnan painotuksen siirtyminen muualle. Negatiivisimmin tulevaisuuteen suhtautuvista neljä oli alueellisia toimijoita ja yksi audiovisuaalisen sisällön levittäjäorganisaatio.

”Toiminta toteutetaan kohtuuttoman pienellä rahalla, mutta suurella sydämellä. Taloudellista resursointia tulisi lisätä. Projektista toiseen perustuva rahoitusmallin mukaan toimiminen ei pitkässä juoksussa ole viisasta. Aikaa kuluu kohtuuttomasti avustusten anomiseen eikä pitkän tähtäyksen toiminnan kehittäminen ole mahdollista.” (vastaaja 151)

”Meillä mediakasvatus alkaa valitettavasti olla menneen talven lumiosastoa.” (vastaaja 132)

Kun vastaajia pyydettiin nimeämään oman organisaationsa näkökulmasta mediakasvatuksen kehittämistarpeita, niin eniten mainintoja (20) keräsi lasten ja nuorten kanssa työskentelevien koulutuksen lisääminen. Pääasialliset luonnehdinnat olivat täydennyskoulutuksen tarve sekä ammattitaidon syventäminen. Samaan kategoriaan voisi lisätä myös huomautukset mediakasvatuksen laajentaminen vanhempiin (kahdeksan mainintaa).

”Opettajain täydennyskoulutustarve edelleen keskeistä, sillä esim. sosiaalinen media on muuttanut nuorten toimintaympäristöä suuresti.” (vastaaja 14)

”Pitäisi tarjota nuorten kanssa työskenteleville (erityisesti seurakunnissa) sopivaa koulutusta ja materiaalia mediakasvatukseen liittyen.” (vastaaja 30)

”Mediakasvatuksen liittäminen osaksi nuorisotyöntekijöiden peruskoulutusta on tärkeää.” (vastaaja 24)

”Aikuisten ja ikääntyneiden määrittelemisen mediakasvatuksen toimijoiksi ja kohteiksi entistä selkeämmin. Mediakasvatus ei ole vain lapsille ja nuorille.” (vastaaja 103)

Koulutuksen sisältöjen tarkempaa määrittelyä ja kehittämistä, ohjaavien asiakir-

jojen synkronointia ja opetussuunnitelmatyötä eri koulutusasteilla pidettiin tärkeänä kymmenessä vastauksessa. Myös koulutusten sisältöjen ja käytänteiden vaihtaminen – varsinkin saman alan toimijoiden kesken – sai pari mainintaa.

”Opettajankoulutukseen pitäisi saada mediakasvatukselle runsaasti tilaa. Ammattiopistojen opseissa (myös ammattiopinnoissa) pitää ottaa paremmin huomioon mediakasvatus ja yhteiskunnallinen osallistuminen.” (vastaaja 48)

”Yhteisen valtakunnallisen opetussuunnitelmatyön kehittäminen, alan tutkimuksen kehittäminen ja lisää mahdollisuuksia julkaista hyviä käytänteitä...” (vastaaja 174)

Toinen kokoava aihe kehittämisehdotuksissa liittyi yhtäältä yhteistyön ja verkostoitumisen kehittämiseen ja toisaalta mediakasvatustoiminnan koordinoinnin organisointiin. Yhteistyön katsotaan olevan hyvä tapa toteuttaa mediakasvatusta, mutta samalla ymmärretään, että yhteistyön laatua voidaan parantaa vain koordinoivan organisaation muodostamisella tai nimeämisellä. Mikäli vastaajat mainitsivat ehdotuksen koordinoivaksi tahoksi, niin suuntana oli valtionhallintoon kuuluva toimija.

”Parempaa valtakunnallista koordinaatiota tarvitaan, sillä nyt mediakasvatus on pirstaloitunut erilaisiksi projekteiksi ja on välinesidonnaista.” (vastaaja 10)

”KESKITTÄMINEN ja katto-organisaation perustaminen olisi nyt tarpeen.” (vastaaja 53)

Muuttuvan mediaympäristön huomioiminen kokosi kehittämisehdotuksia eri näkökulmista. Lasten ja nuorten tämän päivän mediankäyttö – lähinnä verkkoympäristö tai ns. sosiaalinen media – katsottiin tärkeäksi tekijäksi mediakasvatuksen suuntaamisessa, mutta mainintoja oli myös siitä, että perinteisiä medioita ei saisi unohtaa esimerkiksi hankerahoitushauissa.

”Nuoren mediamaailman hyödyntäminen osana perusopetusta. Miten saada opettajat ja oppilaiden vanhemmat tajuamaan lasten ja nuorten mediamaailmaa paremmin ja hyödyntämään sitä tehokkaammin osana oppimista ja opetusta.” (vastaaja 204)

”Viime aikoina kuitenkin on vaikuttanut siltä, että valtakunnallisissa hankkeissa ... painotus on sähköisessä mediassa.” (vastaaja 77)

Tutkimuksen lisääminen ja kehittäminen mainittiin lähinnä koulutusorganisaatioiden vastuksissa (kuusi mainintaa), mutta myös laajemmissa linjauksissa, joihin osa vastaajista viittasi tämän kysymyksen vastauksissaan. Viisi vastaajaa mainitsi rahoituksen vakinaistamisen tai rahoituksen projektiluonteisuudesta eroon pääsemisen. Saman verran kehittämisehdotuksia kokosi koulujen mediakasvatustoiminnan tukeminen, johon ehdotettiin mm. alueellisten resurssikeskusten perustamista.

”Mediakasvatustoiminnan vakinaistuminen. Tutkimuksen kehittäminen.” (vastaaja 106)

Vastaajilta pyydettiin konkreetteja kehittämisehdotuksia ja vaikka vastuksia ei kaikilta tullutkaan, niin ehdotusten hajonta oli melko laaja. Yksittäisenä ehdotuksena valtakunnallinen koordinointi sai eniten mainintoja, mutta sekin jäi viiteen mainintaan. Eri muodoissa vastaajat kuitenkin nostivat koulutuksen järjestämisen kehittämisen

tärkeimmäksi asiaksi. Koulutusta haluttaisiin järjestää hyödyntäen monipuolisesti alan ammattilaisia – niin kouluttajia ja koulutusorganisaatioita kuin median sisällön tuottajia – media-alan opiskelijoita, olemassa olevia koulutuksia, materiaaleja ja kampanjoita sekä teematapahtumia. Koulutusta visioidaan toteutettavan kouluissa ja vanhempainilloissa, vapaassa sivistystyössä sekä opettajien täydennyskoulutus-tilaisuuksissa ympäri maata. Myös nuoria haluttaisiin mukaan koulutus-tilaisuuksiin kertomaan median käytöstään. Kollektiivisen ideoinnin kautta vastaajat ovat näin antaneet alustavaa hahmoa kansalliselle mediakasvatuksen koulutusideaalille, joka kansallisen koordinoinnin kautta olisi toteutettavissa ja hallittavissa.

Yleisen koordinoinnin tarpeen ja koulutuksen järjestämisen ehdotusten lisäksi tutkimuksen lisääminen ja vahvistaminen, mediakasvatuksen monitieteisen tutkimus-ohjelman ja alan tieteellisen aikakauslehden perustaminen, oppimateriaalituotannon lisääminen niin teorian kuin käytäntöjen tasolla sekä verkkopalvelujen ja -kurssien kehittäminen mainittiin konkreetteina ehdotuksina.

Enemmistö vastaajista ilmoitti osallistuvansa raportin ehdotusten pohjalta käynnistettävään avoimeen ideointikeskusteluun mediakasvatuksen kehittämisestä Suomessa. Keskustelu järjestetään Mediakasvatusseuran portaalissa marraskuusta tammikuuhun ja mukaan haastetaan myös uusia toimijoita ja vaikuttajia kartoituskyselyn kautta lupautuneiden viidenkymmenen keskustelijan lisäksi. Keskustelun koonti julkaistaan tammikuun 2009 lopussa Mediakasvatusseuran portaalissa.

5. Yhteenveto ja johtopäätökset

Suomalaisen mediakasvatusmaiseman 2008 kartoituksessa on tarkennettu kuvaa siitä, miten laajasta toiminnasta mediakasvatuksessa oikeastaan on kyse. Jo Mediakasvatuksen kehittämistarpeet 2005-selvityksessä (OM 5: 2005) hahmotettiin alustavasti kentän toimijoita, mutta esimerkiksi toimintojen volyyymi jäi pääosin avoimeksi. Tuolloin tuli kuitenkin näkyväksi se, ettei koulu ole ainoa toimija tällä alalla vaan mediakasvatusta toteuttavat ja kehittävät sen lisäksi ainakin nuorisotyö, kirjasto ja media. Nyt käsillä olevan kartoituksen kysymyksiin vastanneiden joukko jakautuu vielä laajemmin yhteiskunnan eri alueille. Kyselyn ulkopuolelle jätettiin tällä kerralla kuntien koulu- ja nuorisotoimet ja niissä toteutettava mediakasvatustyö, jotka edellyttäisivät juuri niihin keskittyvät omat kartoituksensa. Tähän kyselyyn osallistuneet kuusikymmentäviisi toimijaa kertoivat myös noin sadasta yhteistyökumppanista, joille kyselyä ei lähetetty, mutta jotka omalla panoksellaan osallistuvat mediakasvatuksen toteuttamiseen maassamme. Maiseman tarkentamiseksi tulisikin tehdä vielä uusia tutkimusmatkoja, että mediakasvatuksen verkostot saataisiin piirrettyä kartalle ja verkottumisten tueksi. Juuri mediakasvatuksen toteuttaminen yhteistyössä onkin tämän kartoituksen pohjalta luonnollinen, hyvä tapa toimia.

Selvitys osoittaa järjestökentän aktiivisuuden ja monipuolisuuden mediakasvatuksen toteuttajana kansallisesti ja alueellisesti. Tämä potentiaali tulisi nykyistä paremmin huomioida pohdittaessa mediakasvatusta erityisesti koulussa, jossa painitaan opettajien työtaakan ja aikataulupulmien kanssa. Kun esimerkiksi peruskoulun opetus suunnitelmien perusteissa puhutaan media- ja viestintätaidon kohdalla yhteistyön toteuttamisesta median kanssa, olisi hyvä nostaa esiin myös mahdollisuus tehdä yhteistyötä mediakasvatuksessa aktiivisten järjestöjen kanssa.

Yksittäisten mediakasvatuskontaktien määrä on tämän kartoituksen perusteella hämmästyttävän suuri. Taustalla on osittain pitkän historian omaavia, tehokkaasti organisoituja toimintoja ja joita kouluissa on opittu käyttämään hyväksi, esimerkiksi Sanomalehti opetuksessa -toiminta. Pitkäjänteinen työ osoittaa tehonsa myös lukujen valossa. Erilaiset teemaviikot ovat tuttuja toimintatapoja koulujen arjessa, joten niitä on myös kohtuullisen helppo kouluille markkinoida. Teemaviikkoihin liittyy usein myös alan ammattilaisten laatimat oppimateriaalit, jotka ovat käytettävissä opetuksen tukena. Kyselyyn vastanneet ovat lähinnä oppimateriaalien tuottajia eikä niiden käyttäjiä, joten havaintoja oppimateriaalien saatavuudesta ei kertynyt.

Kyselyyn vastanneiden organisaatioiden mediakasvatustoiminnot jakautuivat kuuteen tyyppiin: kouluttavaan, tiedottavaan, tutkivaan, linjaavaan, valvovaan ja rahoittavaan. Lähestulkoon kaikkien vastanneiden mediakasvatukseen kuului koulutus ja tiedottaminen. Tutkimuksellinen mediakasvatus tulee luontevasti koulutusorganisaatioiden vastausten pohjalta, mutta myös muita toimijoita on mukana. Esimerkiksi mediakasvatuksen monet toteutusmallit tarjoavat mainioita aiheita eriasteisten tutkimusten tekemiselle. Linjaavassa – tai strategisessa – mediakasvatustoiminnassa orga-

nisaatiot kehittävät mediakasvatuksen opetussuunnitelmia oman alansa näkökulmasta tai vaikuttavat aktiivisesti valtionhallinnon tasolla poliittisiin linjanvetoihin. Valvovaa ja rahoittavaa mediakasvatustoimintaa ilmoitti tekevänsä pieni määrä vastaajista, joskin juuri näillä toimintatavoilla vaikutetaan suuresti mediakasvatusmaisemamme ilmiasuun.

Tämän selvityksen perusteella koulutuksen toteuttamisen runsaus olisi hyvä tehdä näkyväksi. Valtakunnallisista teemallisista tapahtumista ja esimerkiksi vuosittain toistuvista seminaareista kannattaisi koota vuotuinen koulutuskalenteri, joka auttaisi koulutusten järjestäjiä suunnittelemaan toimintaansa ja esimerkiksi itseään kouluttavaa ammattikasvattajaa rakentamaan mediakasvatuksen opintojaan. Valtakunnallisesti merkittävien tapahtumien (esim. MindTrek) yhteydessä järjestettävät teemaseminaarit voisivat olla osa opettajien tai nuorisotyöntekijöiden täydennyskoulutusta.

Mediakasvatuksen toteuttamista on viime vuosina tuettu monilla hyvillä hankkeilla. Hanke- ja projektipainotteinen kehittämistyö on lisännyt alan toimijoiden yhteistyötä ja verkottumista mutta samalla aiheuttanut osaltaan päällekkäisyyttä. Hanke- ja projektityyppinen toteutus sai kartoituksessa osakseen myös kritiikkiä. Kun mediakasvatustoiminnan rahoitus on projektiluontoista, niin pitkäjänteinen kehitystyö vaikeutuu. Mediakasvatukseen halutaan edelleen keskittyä koordinoitua ja sen osana voitaisiin selkeyttää valtakunnallisten toimijoiden keskinäistä työnjakoa.

Hankkeissa on pystytty ansiokkaasti kokeilemaan uusia toteutustapoja ja -malleja. Näiden tulosten menestyksekkäs jalkauttaminen vaatisi myös valtakunnan ja alueellisen (tai paikallisen) tason toimijoiden yhteistyön selkeyttämistä. Kysymys on siitä, mitkä toiminnot kannattaa organisoida valtakunnallisesti ja mitkä puolestaan alueellisesti tai paikallisesti. Hankkeitten loppuraporttien toiminnan kuvaukset, arviot, kehittämisideat ja miten hankkeen toimintatapa muuttuu osaksi jokapäiväistä toimintaa, tulisi koota julkisesti hyödynnettäviksi yhteen verkkopalveluun, etteivät arvokkaat hankkeet jää vain pelkiksi teematempauksiksi. Tässä kartoituksessa äänensä on saanut kuuluviin osa mediakasvatuksen toteuttajista. Kuva täydentyy esimerkiksi hankkeitten vaikuttavuudesta, kun puheenvuoronsa saavat yksittäiset opettajat, vanhemmat, kerho-ohjaajat ja nuorisotyöntekijät – he, joiden arkipäivässä näkyy lasten ja nuorten hyvinvoinnin taso. Tätä raporttia seuraavassa verkkokeskustelussa asiaan päästään toivon mukaan palaamaan.

Tehokkuutta ja pysyvämpää muutosta näyttävät tavoittelevan ainakin ne hankkeet ja toimintamallit, joissa koulutetaan muutosagentteja ja jotka omassa toiminnassaan levittävät mediakasvatustietoa omassa työympäristössään ja mahdollisesti myös alueellisesti:

”Nyt Superkirtsi-koulutuksessa mukana olevat muodostavat valtakunnallisen kirjastojen mediakasvatusverkoston. He toimivat oman alueensa mediakasvatuskouluttajina, mutta myös tarpeen tullen valtakunnallisesti.” (Kirjastoseura)

Asiantuntijoiden kouluttamisen jälkeen on tärkeää huolehtia myös näiden toimintaedellytysten turvaamisesta niin valtakunnallisin (esim. täydennyskoulutus) ja alueellisin (esim. resurssikeskukset, moniammatilliset kouluttajaverkostot) toimenpitein.

Alueellisten ja paikallisten toteutusmahdollisuuksien kirjo tulisi jatkossa kartoittaa osana valtakunnallista koordinointityötä. Mediakasvatuksen tehokkaan toteuttamisen ratkaisut voivat vaihdella alueiden toimijoiden, resurssien ja mahdollisuuksien mukaan. Joissakin osissa maata toiminta kannattaisi organisoida koulutusorganisaatioiden toiminnan ympärille, toisaalla mahdollisesti aluekeskusten tai vapaan sivistystyön oppimiskeskusten varaan. Erilaisia vakinaiseen toimintaan tähtääviä toteutusmalleja tulisi voida edelleen testata lähitulevaisuudessa ja näihin malleihin tulisi saada valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset mediatilat mukaan. Alueellisten käytänteiden merkitystä nostettiin kartoituksessa koulutusorganisaatioiden kehittämis ehdotuksissa. Vireät, ulospäin suuntautuneet koulutusorganisaatiot sekä taiteen ja kulttuurin aluekeskukset ovatkin rikastuttaneet mediakasvatuksen toteuttamisen malleja vaikutusalueellaan. Kansallisen koordinaation yhdeksi haasteeksi selvityksessä asettuikin maakunnallisten ja kansallisten toimijoiden tietoisiksi saattaminen yhteistyön mahdollisuuksista keskenään.

Mediaympäristön muutos vaikuttaa myös siihen, miltä mediakasvatusmaisemamme näyttää. Verkkomediaa ja nettimaailmaa nostetaan julkisuudessa usein esiin uhkaavana tekijänä ja sitä syyllistetään useasta ongelmasta. Näin on toki tehty aina jokaisen uuden median kohdalla. Meidän tulee muistaa, että mediaympäristö on meidän itsemme rakentama ja me ihmiset myös luomme sen sisällön ja toimintatavat – ne eivät ole luonnonvoimien muokkaamia. Uusi sosiaalisemman sisällöntuotannon mediaympäristö tuo mukanaan mahdollisuuden uudenlaiseen mediakasvatukselliseen otteeseen: nuoret, joille tämä ympäristö on tutumpaa voivat aidossa dialogissa pohtia nettilämän koukeroita aikuisten ja vertaistensa kanssa. Ihmiselämän suuret kysymykset eivät ole juurikaan muuttuneet median nopean kehityksen myötä.

Ehkä mediaympäristön nopea muutos sai osaltaan vastaajat nostamaan tärkeimmiksi mediakasvatuksen kehittämiskohteiksi ammattitaidon syventämisen ja täydennuskoulutuksen tarpeen. Moniäänisessä vastaajakunnassa esitettiin myös muistutus, että perinteisetkin mediat ovat edelleen olemassa ja vieläpä hyvissä voimissa. Huoli niiden jäämisestä digimedian, varsinkin internetin jalkoihin esimerkiksi mediakasvatushankkeita rahoitettaessa ei varmaankaan ole liioiteltu. Myös hysterisoinnin vaaroista uuden median kohdalla varoiteltiin.

Kyselyn vastaajat ovat antaneet kehitysehdotuksissaan alustavaa hahmoa kansalliselle mediakasvatuksen koulutusideaalille, jonka keskiössä olisi valtakunnallinen koordinaattori. Tarkempia tehtäviä tai kotiosoitetta koordinoinnille ei mainita, mutta työkenttä muodostuisi osittain kehittämistarpeissa mainituista valtakunnallisista tehtävistä, kuten mediakasvatuskoulutusten sisältöjen määrittely ja kehittäminen, verkostoitumisen tai yhteistyön kehittäminen, oppimateriaalien ja hyvien käytänteiden levittäminen sekä yleinen tiedottaminen. Lisäksi alan tutkimuksen lisääminen ja kehittäminen kuuluivat ehdotusten joukkoon. Joitakin näistä ehdotuksista on jo ryhtynyt toteuttamaan Mediakasvatusseura ry varsinkin mediakasvatus.fi -portaalin kautta, mutta tämä ei vastausten perusteella riitä.

Kulttuuriministeri Stefan Wallin on ehdottanut lasten ja nuorten mediakasvatuksen vahvistamista uuden medianeuvoston avulla. Tämä voitaisiin toteuttaa niin, että Val-

tion elokuvataarkastamon tehtävänkuvaa laajennettaisiin kattamaan myös mediakasvatus. Näin kertoi ministeri Wallin 3.10.2008 julkaistussa tiedotteessaan. Medianeuvosto voisi muun muassa edistää mediatietämystä kouluissa, suojella lapsia uudessa media-maailmassa ja kannustaa alan itsesääteilyä erityisesti video- ja internetpeleissä.

Opetusministeri Sari Sarkomaa on maininnut (Helsingin sanomat 24.10.2008 mukaan), että opettajien täydennyskoulutuksesta on tulossa laki, joka velvoittaa koulutuksen järjestäjät, esimerkiksi kunnat, huolehtimaan opettajien täydennyskoulutuksesta. Laissa korostuisi erityisesti opettajien mediataitojen kehittäminen, jotta he pystyvät vastaamaan tämän ajan haasteisiin ja opettamaan nuorille medialukutaitoa ja kriittisyyttä. ”Vanhemmat ovat aina vahvimmat ja vaikuttavimmat kasvatuksen vastuunkantajat. Kouluissa mediataitojen kehittämisen kuuluu kaikkiin oppiaineisiin, ei vain yksittäisille asiasta innostuneille opettajille. Monissa kouluissa on laadittu erilliset opetus suunnitelmat siitä, miten mediakasvatus huomioidaan koko koulun arjessa. Tämä on oltava käytäntö kaikissa kouluissa.” Näin totesi opetusministeri Sarkomaa 23.10.2008 julkaistussa opetusministeriön tiedotteessa. Vanhempien vastuun ja tietoisuuden lisäämistä toivoivat myös tämän kyselyn vastaajat.

Mediakasvatuksen toimijoina selvityksen vastaajat eivät korostaneet lastensuojellista näkökulmaa vastauksissaan siinä määrin kuin se on ollut esillä yleisessä julkisessa keskustelussa. Myös tämän selvityksen osana tarkastelluissa valtionhallinnon asiakirjoissa suojelunäkökulma korostuu enemmän kuin toimijoiden vastauksissa, joissa esiintyy enemmän lasten ja nuorten osallisuuden ja tätä kautta hyvinvoinnin lisääminen. Vastaajista suojelunäkökulman toivat esiin vain ne, joiden toimenkuvan määrittelyyn lastensuojelu olennaisesti kuuluu. Median sisällöntuottajia edustaneet vastaajat korostivat puolestaan median omaa vastuuta ja itsesääntelyä parhaana välineenä, kun halutaan parantaa media- ja verkkoympäristön turvallisuutta lapsille ja nuorille.

Ministereiden lausunnoissa on nähtävissä kehityshistoria kokonaisen vuosikymmenen ajalta valtion virallisina linjauksina. Kotimaisessa mediakasvatusmaisemassa on havaittavissa järjestäytymistä, mikäli kansallinen koordinointi mediakasvatuksesta vastuutetaan tulevaisuudessa jollekin valtionhallinnon organisaatiolle ja alaan liittyvä opettajien täydennyskoulutus puolestaan sijoittuu kuntien järjestettäväksi. Onkin kiinnostavaa nähdä, miten tässä selvityksessä esiin nousut vireä mediakasvatustoiminta esimerkiksi järjestökentällä on mukana tässä organisoitumisessa ja miten erilaiset hyviksi havaitut käytänteet kootaan yhteen toimiviksi kokonaisuuksiksi.

Osa mediakasvatuksesta on jäänyt tämän kartoituksen tavoittamattomiin. Selvitys ei tuo lisävaloa kuinka esimerkiksi verkkomediaa otetaan haltuun lasten ja nuorten oman elämänhallinnan, vaikuttamisen ja luovuuden välineenä mediakasvatustoiminnoissa. Tämän haarukointi olisi edellyttänyt toisenlaista kysymyksenasettelua ja vastaajiksi laajemmin organisaatioiden henkilökuntaa ja kouluttajia. Entä painottuuko suomalaisessa mediakasvatuksessa kuitenkin edelleen vastaanottajan – joskin kriittiseksi kasvatettavan sellaisen – näkökulma? Raporttia seuraavassa keskustelussa tätä kannattanee pohtia yhdessä: onko verkkomedian sosiaalinen ulottuvuus ja mediaympäristön nopea muutos edelleen lisäämässä välimatkaa kasvattajien ja kasvatettavien

välillä.

Media- tai nykytaide eivät myöskään pääse näkyviin tässä kartoituksessa. Elo-kuvakasvatuksessa omaehtoinen tuottaminen on luonnollinen tapa toteuttaa media-kasvatusta, mutta median, mediateknologian ja taiteen yhdistämisestä ei erikseen vastaajilta kysyttykään eikä näin ollen vastauksissa niistä juuri puhuttu. Yksi vastaaja kertoo kuitenkin esimerkkinä toiminnastaan lasten oikeuksien julkituomisen koulujen rap-työpajoissa. Nykytaiteen ja mediakasvatuksen suhdetta pohdittiin varsin osuvasti myös tässä vastauksessa:

”Ehkä koko nykytaidetta voi laajassa mielessä tarkastella mediakasvatuksena, etenkin siitä näkökulmasta, että taiteilijat usein ottavat välineitä, myös viestintävälineitä, käyttöönsä ja keksivät niille omaperäistä käyttöä. Näitä sitten yleisöjen (mm. opettajat ja koululaiset) kanssa tarkastelemme ja sovellamme edelleen omaan käyttöön.” (vastaaja 200)

Konkreetti kysymys yleensä mediakasvatuksen kehittämistarpeista tuli yhdeltä opettajankou-lutuslaitokselta:

”Millaista mediakasvatusta ja -opetusta on muissa opettajankoulutuslaitoksissa????” (vas-taaja 109)

Yhdensaisena kokoavana jatkotoimenpiteenä voitaisiinkin käynnistää kansallinen opettajankoulutuksen mediakasvatussisältöjen kartoitus: millaista koulutusta tulevat opettajat saavat aiheeseen ja miten toteutettuna, millaisia hyviä käytänteitä on löy-detty, miten saatuja oppeja on voinut soveltaa käytäntöön ja keiden kanssa. Erilaisia innovatiivisia ratkaisuja saattaisi löytyä myös kentältä kouluista ja nuorisotyöstä.

Osa kartoitukseen osallistuneista koulutusorganisaatioista ehdotti monitieteisen tutkimusohjelman käynnistämistä. Samansisältöisen ehdotuksen alan monitieteisestä tutkimusverkoston perustamisesta antoi jo vuonna 2000 tietoyhteiskunnan lukutaidot -työryhmä muistiossaan Suomi (o)saa lukea ja moni muu työryhmä sen jälkeenkin. Alan tutkimuksen kehittäminen usean tieteellisen näkökulman avulla lienee kestävin tapa myös käytännön mediakasvatuksen kehittämiseen.

Mediakasvatuksen kehittämisessä kysymys on viime kädessä – kuten lastenkult-tuuripoliittisessa ohjelmassa 2003–2007 mainittiin – aina tahdosta; siitä millaisessa kulttuuriympäristössä haluamme itse elää ja millaisiksi tulevaisuuden suomalaisiksi haluamme lastemme kasvavan.

Lähteet

- Alanen, V. (2007). Lastentarhan- ja luokanopettajaopiskelijat ja mediakasvatus. Saatavana [www-muodossa: http://www.mediamuffinssi.fi/filemanager/File/MM07-raportti-valmis-netti.pdf](http://www.mediamuffinssi.fi/filemanager/File/MM07-raportti-valmis-netti.pdf)
- Korhonen, V. & Rantala, L. (2007). Opettajankoulutus – mediakasvatuksen autiomaa? Mediakasvatus opettajankoulutuksen opetussuunnitelmateksteissä. *Kasvatus* 5/2007. 454–467.
- Kotilainen, S. & Suoranta, J. (2005). Mediakasvatuksen kaipuu – ajatuksia alan tutkimuksen kehittämistarpeista. Teoksessa OM 5/2005. Mediakasvatus. Kansalliset kehittämistarpeet. Oikeusministeriön julkaisuja 5/2005, 73–77.
- Kupiainen, R., Sintonen, S. & Suoranta, J. (2007). Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet. Teoksessa Kynäsalahti, H., Kupiainen, R. & Lehtonen, M. (toim.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Saatavana [www-muodossa: http://www.media-education.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf](http://www.media-education.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf)
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Opetushallitus. Saatavana [www-muodossa: http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/lops_uusi.pdf](http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/lops_uusi.pdf)
- LVM 2008. Kansallisen tietoyhteiskuntapolitiikan toimintaohjelma 2007–2011. http://www.arjontietoyhteiskunta.fi/files/47/toimintaohjelma_lopullinen_25.4.2008.pdf
- Nyysölä, K. (2008). Mediakulttuuri oppimisympäristönä. Opetushallitus.
- OM 5/2005. Mediakasvatus. Kansalliset kehittämistarpeet. Oikeusministeriön julkaisuja 5/2005.
- OPM 4/2000. Suomi (o)saa lukea. Tietoyhteiskunnan lukutaidot -työryhmän linjaukset. Opetusministeriön julkaisuja 4/2000.
- OPM 29/2003. Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma. Opetusministeriön julkaisuja 29/2003.
- OPM 10/2004. Mediäväkivalta. Lapset ja media. Luonnos toimintaohjelmaksi 2005-2007. Opetusministeriön monisteita 10/2004.
- OPM 8/2005. Audiovisuaalisen politiikan linjat. Opetusministeriön julkaisuja 8/2005.

OPM 8/2006. Turvallisten sisältöjen valikointi ja arviointi. Tietoa verkkosisältöjen teknisistä suodatin- ja estojärjestelmistä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 8/2006.

OPM 29/2007. Ehdotus toimenpideohjelmaksi mediataitojen ja -osaamisen kehittämiseksi osana kansalais- ja tietoyhteiskunnan edistämistä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 29/2007.

OPM 9/2008. Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2012. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 9/2008

POPS 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. Saatavana www-muodossa: http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf

Salokoski, T. & Mustonen, A. (2007). Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytänteisiin. Saatavana www-muodossa: <http://www.mediaeducation.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>

Valtioneuvosto 2003. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma 2003–2007. Saatavana www-muodossa: <http://www.valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/politiikkaohjelmat/kansalaisvaikuttaminen/ohjelma/fi.pdf>

Valtioneuvosto 2007. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman sisältö.

Saatavana www-muodossa: http://www.valtioneuvosto.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/lapset/ohjelman-sisaeltoe/HPO_Lapset_HSA2007.pdf

Valtioneuvosto 2007. Kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007-2015. Strategian jalkauttamissuunnitelma. Valtioneuvoston Tietoyhteiskuntaohjelman loppuraportti. Saatavana www-muodossa: http://www.tietoyhteiskuntaohjelma.fi/esittely/fi_FI/1142405427272/ files/77004204730090242/default/Loppuraportti_jalkauttaminen_290307.pdf

Liite 1 Kysymykset saatteineen
Suomalainen mediakasvatusmaisema 2008

Arvoisa vastaanottaja,

Mediakasvatusseura kartoittaa opetusministeriön rahoittamana suomalaista mediakasvatusmaisemaa: millaista lapsiin ja nuoriin – joko suoraan tai välillisesti – kohdennettua mediakasvatusta meillä toteutetaan, ketkä näitä toimijoita ovat ja millaisia resursseja heillä on käytettävissään sekä mitä tämän maiseman reuna-alueilta löytyy. Tässä kartoituksessa lähestytään mm. lapsi- ja nuorisjärjestöjä, opettajien ja nuorisohjaajien koulutusta, valtionhallinnon organisaatioita, median sisällöntuottajia ja media-alan yhdistyksiä, lasten- ja nuortenkulttuurin sekä elo- ja valokuvan aluekeskuksia, alan tutkimuksen toteuttajia ja rahoittajia, noin 200 kotimaista toimijaa, sisällöntuottajaa ja vaikuttajaa. Tavoitteena on havainnollistaa sitä verkostoa, josta suomalainen mediakasvatusmaisema muodostuu.

MEDIAKASVATUS

Media on alati muuttuva toimintaympäristö, jonka toimintaan ja kehittämiseen me kaikki osallistumme erilaisissa rooleissa: tekijöinä, yleisönä, käyttäjinä, kuluttajina ja näiden yhteenliittyminä. Mediaa ovat siis viestintävälineet, niiden välittämät viestit ja se sosiaalinen ympäristö, jossa mediaa tuotetaan ja käytetään. Mediakasvatuksella tarkoitetaan tässä kartoituksessa pedagogista – ja sitä mahdollistavaa – toimintaa (esim. koulutus, julkaiseminen, tapahtumat, näyttelyt, tiedottaminen, tutkimus, rahoittaminen yms.). Mediakasvatuksen tavoitteena on tukea lasten ja nuorten kasvua mediakulttuurissa, siis kykyä analysoida ja tulkita mediaa sekä taitoa osallistua mediakulttuuriin itseään ilmaisten.

KYSYMYKSET

Kartoituskysymykset lähetetään varsin erilaisille toimijoille, joten kaikki oheiset kysymykset eivät ole vastaajille yhtä oleellisia. Pyydämmekin vastaamaan kysymyksiin soveltuvin osin edustamanne organisaation näkökulmasta. Vastaukset toivomme sähköpostitse xx.xx. mennessä.

Yhteistyöterveisin,

Ilkka Kuukka, ilkka.kuukka@campus.jyu.fi (vastausosoite ja lisätiedustelut)

1 PERUSTIEDOT

1.1 Mikä on organisaationne toimiala ja/tai toiminta-ajatus?

VASTAUS:

1.2. Toteuttaako organisaationne mediakasvatusta (ks. määrittely)

a) osana jatkuvaa toimintaansa (kyllä/ei)?

VASTAUS:

b) hanke- tai projektityyppisesti? (kyllä/ei)?

VASTAUS:

1.3. Toteuttaako organisaationne mediakasvatusta yhdessä yhteistyökumppani(e)n kanssa (kyllä/ei)?

VASTAUS:

Mikäli organisaationne ei ole mukana toteuttamassa mediakasvatusta, toivomme vielä mielipiteitänne kohdan viisi kysymyksiin.

2 MEDIAKASVATUSTOIMINNAN RESURSSOINTI

2.1. Kuinka monta henkilöä organisaatiossanne toteuttaa mediakasvatusta osana toimenkuvaansa?

VASTAUS:

2.2. Keiden toimijoiden kanssa toteutate mediakasvatusta yhteistyössä (esim. koulutusorganisaatiot, media-alan yritykset, mediakouluttajat, yhdistykset yms.)? Luetelkaa yhteistyökumppaninne mahdollisimman kattavasti.

VASTAUS:

2.3. Miten mediakasvatustoimintanne on rahoitettu?

VASTAUS:

3 MEDIAKASVATUSTOIMINNAN TOTEUTTAMINEN

3.1. Mitä mediakasvatukseen liittyviä toimintoja (esim. koulutus, julkaiseminen, tapahtumat, näyttelyt, tiedottaminen, tutkimus, rahoittaminen yms.) organisaationne toteutti viimeisen toimintavuoden aikana? Voitte hyödyntää vastauksissanne mahdollisuuksien mukaan organisaationne vuosikertomusta tai vastaavaa dokumenttia. Pyydämme nimeämään kaikista näistä toiminnoista teeman tai vähintään otsikon.

VASTAUS:

3.2. Arvioikaa, kuinka monta yksittäistä edellä mainittua tai muuta toimintaa olette toteuttaneet viime toimintavuoden aikana.

VASTAUS:

3.3. a) Nimetkää näiden toimintojen kohderyhmät

VASTAUS:

ja b) arvioikaa näiden toimintojen yhteenlaskettu osallistujamäärä

VASTAUS:

3.4. Mikä oli edellä mainitun toiminnan maantieteellinen kattavuus (valtakunnallinen, alueellinen, paikallinen)? Nimetkää, mikäli se on mahdollista, ne kaupungit ja kunnat, joissa toimintaa toteutettiin.

VASTAUS:

3.5. Mitä tuotoksia (esim. oppimateriaaleja, toimintamalleja, sisältöjä tms.) toiminnan yhteydessä on syntynyt (myös muulloin kuin viime toimintavuotena)?

VASTAUS:

3.6. Miten näitä tuotoksia on hyödynnetty ja/tai levitetty?

VASTAUS:

4 TOTEUTUKSEN ITSEARVIOINTI

4.1. Kun suhteutate toimintaanne esim. käytettävissä olleisiin resursseihin, niin millaisen kouluarvosanan (4-10) antaisitte toiminnallenne?

VASTAUS:

4.2. Kuvatkaa mediakasvatustoimintaanne kolmella adjektiivilla.

VASTAUS:

4.3. Mihin toimintamuotoon olette kaikkein tyytyväisin (myös lyhyt perustelu)?

VASTAUS:

5 TOIMINNAN TULEVAISUUS JA MEDIAKASVATUSTOIMINNAN IDEOINTI

5.1. Millaiset ovat oman organisaationne mediakasvatustoiminnan (aloittamisen) jatkamisen ja kehittämisen mahdollisuudet?

VASTAUS:

5.2. Millaisia kehittämistarpeita näette mediakasvatukselle Suomessa oman organisaationne näkökulmasta?

VASTAUS:

5.3. Millaisen konkreetin toteuttamisidean haluaisitte nostaa esiin?

VASTAUS:

5.4. Haluatteko olla mukana verkkokeskustelussa suomalaisen mediakasvatuksen kehittämisestä tämän kyselyn raportin pohjalta 1.11.2008 – 9.1.2009? (kyllä/ei)? Jos haluate, ilmoittakaa yhteys henkilön yhteystiedot.

VASTAUS:

Kyselyn raportti valmistuu lokakuun lopussa ja julkaistaan Mediakasvatusseuran ylläpitämässä portaalissa. Kyselyn yhteydessä esitetyistä mediakasvatuksen kehittämis ehdotuksista keskustellaan portaalissa vuoden loppuun ja tästä keskustelusta muodostetaan koonti tammikuun 2009 aikana.

Kiitos ajastanne ja vastauksistanne!

Mediakasvatusseura ry
Pohjoisranta 6
00170 Helsinki
p. +358 50 594 2275
www.mediakasvatus.fi

Julkaisut: www.mediaeducation.fi/publications